

MUALLIM ***1910-1913***

Na narednim stranicama donosimo nekoliko tekstova iz *Muallima* (period 1910-1913). Transliteraciju ovih tekstova s arebice je uradio mr. Avdija Hasanović.

God. I/1910-11., br. 1-2 (oktobar i novembar 1910/ševal i zul-ka'de 1328), str. 4-10.

NAŠIM ČITATELJIMA¹

Evo nas - u dobar čas - s prvim brojem našega lista, - koji daj Bože! - da posluži onoj svrsi, kojoj je namjenjen i da polučimo njime onaj cilj, što nam lebdi pred očima u času kad ga evo pokrećemo i izdajemo! Evo nas da po mogućnosti udovoljimo jednoj velikoj potrebi nas mualima i imama prvih odgojitelja i vjerskih prosvjetitelja našeg muslimanskog mileta u Bosni i Hercegovini i njegovih vjerskih zvaničnika. Evo nas po tome da udovoljimo i jednoj potrebi samog našeg mileta, jer potrebe njegovih službenika i zvaničnika, koje su skupčane s njihovim zvanjem i službom, jesu ujedno i njegove potrebe.

Ovu potrebu lista shvatila je vrlo dobro ljetošnja Skupština našega društva, kad bez ikakva oklijevanja prihvati predlog odborov o pokretanju lista i jednoglasno donese zaključak u tome smislu, koji zaključak bi popraćen burnim odobravanjem. Stoga mi ne bismo trebali sada ni jedne riječi potrošiti u svrhu dokazivanja te potrebe. Ali radi drugih naših čitatelja kako članova, tako i ne članova našega društva, a osobito radi onih prvih, od kojih povelik broj ne učestvovaše u Skupštini i od kojih - more biti - neki ne dijele mišljenja učesnika Skupštine; hoćemo ukratko da progovorimo o razlozima koji su potaknuli Skupštinu na gornji zaključak. Kad dokažemo zašto nam list treba, moći će se lahko uvidjeti i smjer i pravac lista kao i gradivo, koje će donositi.

Evo dakle zašto nam list treba:

1. Mualimi (razumijevaj i vjeroučitelji i muderisi) i imami, do skrajnosti potištena i do poniženosti zapostavljena, a uz to po svome zvanju najodličnija dva staleža trebaju da imadu svoje glasilo, koje će zastupati njihove staleške interese, iznositi na javnost njihove opravdane želje i tražbine, čuvati i štiti njihova prava, ukoliko se i danas na

¹ Čitateljima skrećemo pažnju da je transliteracija urađena po originalnom pravopisu (prim. transliteratora).

mjerodavnom mjestu priznaju i poštuju, za druga pak njihova prava tražiti da se zajamče i napokon odbijati moguće neopravdane napadaje na njih, dolazili oni ma s koje bilo strane.

2. Mi smo organizovani, na čelu naše organizacije stoji vodstvo (Odbor), koje njome upravlja i ispred sviju nas radi. Članovi naše organizacije treba da znadu šta se u društvu zbiva, šta vodstvo radi itd. Nu ali kako će naše vodstvo nas izvješćavati o tome, ako nejma svog glasila? Istina je da se to donekle može činiti i putem drugih novina, ali treba znati ovo: političke novine nerado donose stvari lokalne (neopćenite) naravi kao što su društvene osobito kad su prenatrpane gradivom. Osim toga ako naše društvene stvari jedan list donosi, a drugi ne uzdonosi - a svi neće, kao što smo se već osvjedočili - Odboru se pripisuje pristranost i sumnjiči se političkim strančarstvom. Kakvih pak to more imati ružnih posljedica osobito kod nas, kod kojih staleška svijest još nije razvijena kako treba - nije potrebno ni govoriti.

3. I ovo je najglavnije, nama je nužno kao kora hljeba da se što više prosvjećujemo i naobrazujemo a mi - na žalost - zato do sada prilike ne imadomo, nego smo se morali zadovoljiti i iktefa učiniti s onim znanjem, što smo ga sa sobom iznijeli iz mekteba i medrese. Ne uzimajući u obzir rijetkih izuzetaka, koji imadoše sve uvjete da steknu priličnu naobrazbu i imadoše sreću naobraziti se dovoljno, mi po nekoliko godina provedemo u medresi, nekoji nas svršši i Darul-mualimin, ako je učio u kojoj sarajevskoj medresi - a većina nas nejma ni toga - i to ti je sve naše učenje, sve naše naobražavanje kako u vjerskim, tako i u svjetskim znanostima. Kakve su današnje naše medrese i Darul-mualimin, šta i kako se u njima uči, to svi znademo. Pa uz tako stanje stvari, mi moramo se u cijelom svom životu u svemu radu našem služiti samo onim znanjem, što ga stekosmo u tim medresama. Učitelji i slični službenici dru-

ریهچی پوتروشیتی او سورخو دوقازیوانا
 نه پوتره به. آلی رادی دروغیح ناشیح
 چیتانه لاقاقو چلانوا، تاقو ای نه چلا-
 نوا ناشه غا دروشتوا، آ اوسوبیتو رادی
 اونیج برویح، اود قوییح پووهلیق بروی
 نه اوچه ستوواشه او سقوپشتینی ای اود
 قوییح - مؤره بیتی - نهقی نه دیهله
 میشله نا اوچه سنیقا سقوپشتینه، حوچه مؤ
 او قراتقو دا پروغوووریمو او رازلوزیما
 قوی سقو پوتاقنولی سقوپشتینو نا غورشی
 زاقلوچاق. قاد دوقازه مؤ زاشتو نام
 لیست تره با، مؤجی چه سه لاحقو او-
 ویدیهتی ای سمیر ای پراواج لیستا
 قاقو ای غرادبوو، قویه چه دؤنوسیتی.
 نهو داقله زاشتو نم لیست تره با:
 ۱: معلمی [رازومیه وای ای
 ویره و اوچیته لی ای مدرسی] ای امامی، دؤ
 سقراخنوستی پوتیشتنه نا ای دؤ پونیره نوسی
 زاپوستاوانا، آ اوز تو پو سوومه زوا-
 تو نای اودلیچنیدیا دوا ستاله ژا تره بابو دا
 ایمادو سوویه غلاسیلو، قویه چه زاس-
 توبای ئیحووه ستاله شقه اینتره سه، ایز-
 نوسیتی نایانوست ئیحووه اوپراودانه
 زهله ای تراژینه، چنواواتی ای شتیتینی
 ئیحووا پراوا، او قولیقو سه ای داناس
 نامیره وداونوم میهستو پرزانیو ای پو-
 شتویو، زا دروغا باق ئیحووا پراوا
 تراژیتی دا سه زایامچه ای نابوقون
 اودیباتی مؤغوجیه، نه اوپراودانه نابادابه
 نایسحا، دؤلازیلی اونی ماس قویه بیلو
 سترانه.
 ۲: می سمو اورغانیزوواتی، نا
 چهلو ناشه اورغانیزاچیه ستوینی وود-
 ستو (اودبور)، قویه تومه اوپراوانا
 ای ایسپرد سویو ناس رادی. چلا-
 نووی ناشه اورغانیزاچیه تره با دا زنادو
 شتا سه او دروشتو زبوا، شتا وودستو
 رادی ای ت. د. نو آلی قاقو چه ناشه
 وودستو ناس ایزویه شجیواتی او تومه،
 آقو نهیما سووغ غلاسیلا؟ ایستنا به دا
 سه تو دونه قله مؤره چینی ای پوتهم
 دروغیح نووینا، آلی تره با زانی اوو:
 پولیتیحقه نووینه نه رادو دؤنوسه ستواری
 لوقالنه [نه اوپجه نیته] ناروی قاقو شتو سو
 دروشتونه اوسوبیتو قاد سو پره نآربانه
 غرادبووم. اوسیم توغا آقو ناشه درو-
 شتونه ستواری به دان لیست دؤنوسی،
 آ دروخی نه اوزدؤنوسی -- آ سوی نه
 چه قاقو شتو سمو سه وهج اوسویه دوجیلی
 - اودبورو سه پرپیسویه بریسترانوست
 ای سومیچی سه پولیتیحقیم سترانجار-
 ستووم. قاقو باق تو مؤره ایمانی
 ووزنیج پوشله دیجا اوسوبیتو قود ناس،
 قود قوییح ستاله شقا سویه ست یوش ندیه
 رازوییه نا قاقو تره با - ندیه پوتره ستو فی
 غورورینی.

ناشیم چیتاته لیسنا.

حمیت دینیه وغیرت اسلامیه کز بونی اقتضا ایدر.

بومقاله افتاحیه مزه خاتمه ویرمزدن اول برسوز دخی سویلمک ایسترز:

مجموعه مز - کوریله جکی کبی - قونغرہ نك قرارینه توفیقاً اهالیء محلیه لسانیله، زبان مادر زادیمز ایله و عرب - دها طوغریسی اسلام - خطی ایله انتشار ایده جکدر. چونکه بشقه برلسان ایله انتشار ایدرسه فائده مطلوبه حاصل اوله مز. عرب حروفنک لاتین حروفنه ترجیحیمز ایسه عرب خطی دیانت مقدسه اسلامیه مزك خط رسمییی اولمقدنبشقه سائر ممالک فسیحاً اسلامیه ده کی اخوان دینمک استعمال ایندیکی خطی، همان بتکمیل اقوام اسلامیه نك خط مشترکی اولسی، ویزم املمز ایسه شودین قرداشلر یزله دها برابطه دینیه قزاقمقدر.

لاتین و جیریل حروفنک عاشقی اولوب مدافعی و پروباغاتوری کسپیلنلرک جمعیتمز مجلس کیرینک بوقرار مصیبنه یاغدردقلری اعتراضلره، اویدردقلری واهی سلفه لرینه، سویلدکلری مظنن سوزلرینه هیچ قولاق اصمبورز والسلام.

سرای بوسنه ۱۰ شوال المکرم ۱۳۲۸

«معلم» اداره سی

نه ووناس - او دؤبار چاس - س پرویم برؤیمه ناشهغا لیستا، - قویب دای بؤزه - دا پوسلووزی اؤنوی سورسی، قویوی یه نامیبه نهن ای دا پؤلوجیمو نیمه اونای چیل، شتو نام لهبدی بره د اوجیا او چاسو قادغا اوو پوقره جهمو ای ایز- دایه مو! نه ووناس دا پوموغو چنوستی او- دؤوولیمو یه دنوی وه لبقوی پوتره بی ناس معلما ای اماما پرویح اودغویته لای ای ویه رسقیح برؤسویه تیه لای ناشهغ موسلیان- سقوغ ملتا او بوسنی ای ههرچه غووینی ای نه غوویح ویه رسقیح زوانیچنقا. نه ووناس پوتومه دا اودو وولیمو ای یه دنوی پوتره بی ساموغ ناشهغ ملتا، یه پوتره به نه غوویح سلوژبه نیقا ای زوانیچنقا، قوییه سو سقویچانه س ییحوویم زوانهم ای سلوژبوم، یه سو اویه دنو ای نه غووه پوتره به.

اوو پوتره بو لیستا سحواتیلا یه ورلو دؤبرو له توشنا سقویشتینا ناشهغا درؤشتوا، قاد بهز ایقاقوا اؤقلییه وانا بریحواتی یره دلوغ اؤدبوروو او پوقره- تانو لیستا ای یه دنوغلاسنو دونه سه زاقلوچاق او تومه سمیسلو، قویی زاقلو- چاق بی بؤپراچهن بؤریم اؤدوبراوانهم. س توغامی نه بیسمو تره بالی سادا نی یه دنه

gih vjera i naroda uza sve suvremeno i upravo savršeno uređenje svojih zavoda, iz kojih crpe znanje, i pošto izadu iz škole pa nastupe svoje službe, naobrazuju se u svim granama znanosti, a osobito u svojoj struci. Tako nadoknađuju moguće nedostatke svoga školskoga znanja, razvijaju ga, primjenjujući ga u praksi dotjeruju i prekuhavaju i obujam mu proširuju. Jednom riječi do smrti se usavršavaju.

A mi, mi to do sada nijesmo činili, ni uz najbolju volju nijesmo mogli, jer između toga i nas postoje dvije velike zapreke kao dva velika brda. Koje su to zapreke, to je lahko pogoditi: jedna je nedovoljna opskrbljenost dakle bijeda, nevolja i kukavnost našega stanja, te briga za svakidani život i opstanak svoj i svoje čeljadi. Odakle da uči i prosvjetljuje se čovjek, koji je umoran od teškog napora osobito duševnoga, što mu ga zadaje borhanje sa sitnom, još bezumnom i neodgojenom neječadi, a uz to je gladan, brižan i tužan? Kako da uči i naobrazuje se – sve kad bi i imao sredstva – oni, koji se brine, kako će pribaviti kruha sebi i svojoj gladnoj dječici, kako će im naći sklonište od ciće zime i drugih nepogoda vremena i kako će im druge životne potrebe namiriti? U čijoj se glavi vrze roj misli o tom, kako će naći izlaza iz škripca, u koji je – jadnik - zapao, a u borbi za svoj život, kako će se izvući ispod tereta, pod kojim stenje - ispod duga, što mu je na vratu zajahao, da očuva povjerenje svojih vjerovnika, koje sačinjava njegovu glavnu sermiju - u čijoj se, velimo, glavi vrzu ove i ovake misli, nije Bogme u stanju ni da klanja u redu s hazur kalbom pet vakata namaza, a kamo li šta više.

Druga zapreka sastoji se u tom, što su znanosti, koje su nama najpotrebnije na tuđim jezicima, a nas imade - smijemo reći - 90 postotaka, koji ne vlada tim jezicima u tolikoj mjeri, da bi se mogao sam iz njih naobražavati i znanje stjecati. Krivicu za nepoznavanje tih, neophodno potrebnih nam jezika ne nosimo mi, nego nesavremeno uređenje naših zavoda i nepraktični način predavanja u njima. Kad bi smo dakle i raspolagali dovoljno materinskim nam

jezikom – što je, na žalost, u stvari sasvim drukčije – s kojeg bi se jezika mogli prilično naobraziti u svjetskim znanostima opet bi smo morali da ostajemo u vjerskoj naobrazbi sakati, jer o vjeri i njezinim znanostima nejmamo ništa napisano u našem jeziku. Dodali se tome da ne poznajemo dobro ni materinski nam jezik – kako to već natuknusmo – jer se na žalost u našim medresama ne obučava, biće jasno da su nam vrata i svjetskoj naobrazbi - zatvorena.

Predstavimo sebi jednog mladog softu, koji je došao negde u selo ili kasabu kao jedini mualim, odnosno i kao upravitelj mekteba, a možda još i imam džamije! Mlad je, neiskusnik, učio u našim onim medresama, za koje treba najmanje 15-20 godina, pa da se mogne što god prilično ubrati, a on – siromah - nije imao sreće u njima sjediti više od 6-8 godina, svršio je, ako će te, i naš «visoki» Darul-mualimin, ali je ipak svjestan da je došao tamo, u svoje službujuće mjesto, ne da Bogu krade dane i da bude samo na teret dotičnoj ehaliji, nego da joj pomogne, da joj učini hizmet, koji se od njega izgleda i da je prosvijetli, šta će sad taj softa činiti? Čime će se on poslužiti i pomoći da udesi svoju nastavu u mektebu onako, kako će mu djeca najlakše i najbrže naučiti, pa da i drugi svoj rad uredi tako, da mu donosi željenog ploda? Hoće da drži vaz i nasihat ali ne da priča zabavne hikaje i bajke - jer je uvidio da to narod ne odgaja - nego da svojim vazom upućuje narod na sve što je dobro i plemenito, napredno i korisno bilo po ovaj ili po onaj svijet i da ga zato oduševi kao i da ga odvraća od zlih i štetnih navika i poslova, osobito onih, na koje din mubin vatru sipa. Čime će se on pri tome služiti i odakle će se uputiti u način, kako će to činiti?

Slični službenici drugih vjera i naroda poslužiće se naročitim knjigama, koje su kako može biti najljepše izrađene na materinskom im jeziku, a sadrže sva za njih potrebna uputstva. Poslužiće se osim toga posebnim stručnim i znanstvenim listovima. I jednog i drugog imadu u obilju. A mi? Mi toga ništa nejmamo. Oni i od svojih predpostavljenih vlasti dobivaju posebna opširna uputstva, takozvane «normalke» (talimatu

resmije), koja im služe kao putovođ u njihovom radu, a mi ni toga do sada ne imamo.

Imajući pred očima sve ovo, što do sada navedosmo, a osobito da se koliko-toliko doskoči gore istaknutoj potrebi prosvjećivanja dvaju naših staleža, Odbor našega društva je nakanio i ljetosnja Skupština je zaključila izdavati ovaj list ne žaleći ni truda ni žrtava.

Neka nam se ne predbacuje, da sami sebi laskamo i da svoju moć i vrijednost precjenjujemo, kad se usuđujemo izdavati list sa ovako važnom i velikom zadaćom! Mi smo potpuno svjesni da je izdavanje jednog ovakog lista skopčano sa poteškoćama, da za to treba i novaca za podmirenje troškova i vrsnih radnih sila i da nijednog toga nemamo na raspolaganju u dostatnoj mjeri. Ali vruća želja da pomognemo sami sebi onoliko, koliko možemo i onako, kako znamo i umijemo, nagnala nas je na ovaj korak. Bolje je išta, nego ništa. «Ma la jedruk kuluhu, la jetruk kulehu».

Mi ovim pozivamo i molimo svakog prijatelja našeg staleža i dobroželiteља našeg mileta da nas podupre u ovom našem plemenitom radu: pretplatom, sakupljanjem pretplatnika i suradnjom. Poduprti nas u ovome jest potpomoći neposredno nas, a posredno svoj milet, koji je - priznati se mora - zaostao u svakom pogledu, to je jednim kamenom dvije tice uloviti.

Već iz ovoga, što smo do sada rekli, mogao se je razabrati pravac lista i gradivo, koje će donositi, kako smo to već u početku ovog članka spomenuli. Ipak, napominjemo da će list donositi članke iz svih znanosti, koje su osobito mualimima i imamima potrebne, a poglavito iz vjerskih znanosti i uzgojoslovlja. Donosiće zatim rasprave o tome, kako se šta imade predavati u mektebima i medresama, o čemu treba da se na vazovima govori i kako, pa i dobre vazove u cijelosti. Štampaćemo u listu uopće radnje poučnog sadržaja i odgojnog smjera. Osim toga nastojaćemo da upoznajemo svoje čitaoce sa prosvjetnim prilikama i radom na tome polju naše braće muslimana iz drugih krajeva prostranog muslimanskog svi-

jeta. Prikazivaćemo u listu na novopisane ili štampane knjige i kitabe bilo na našem jeziku, bilo na turskom ili arapskom, te za čitanje i mutaleu preporučivati što god vidimo da je za nas korisno.

Završujući ovaj članak ističemo vruću želju, da imadnemo saradnika iz krugova naših muderisa, kadija, mualima i imama i iz svjetovne inteligencije koja - budi spomenuto - može pisati i latinicom, a mi ćemo kasnije prepisati našim pismom, a po želji možemo u prilogu donijeti i samom latinicom.

U to ime mahsus selam!

Sarajevo, koncem ševala 1328.

Uredništvo «Mualima»

God. II/1911-12., br. 5
(februar 1912/safer 1330), str. 65-70.

**GLAVNI ZAKLJUČCI ISLAMSKE
PROSVJETNE ANKETE**

Mi smo se u prošlom broju osvrnuli na islamsku prosvjetnu anketu, spomenuli smo ko je pozvan u nju, kad je počela zasijedati i o čemu je pretresala, te šta je zaključila do dana, kad smo napisali o tome bilješku, koju u listu iznesosmo. Pošto je Anketa, koja je u svemu držala 24 sjednice, svoj posao dovršila i njezini članovi se rasuli svojim kućama, u stanju smo, da makar ukratko i glavnije zaključke njezine sada donesemo, da i naši čitaoci vide, šta se je sve radilo i u čemu se je raspravljalo. Napominjemo da se zapisnici anketarnih sjednica štampaju i to arapskim harfovima i kad budu dogotavljeni - o čemu ćemo mi, ako Bog da, svoje čitaoce blagovremeno obavijestiti - moći će iz njih ko imade volju steći jasniju i potpuniju sliku o toku rasprava u Anketi i zaključcima, koje je ona donijela.

Prema različnosti predmeta, o kojima se je raspravljalo i kojih se stvoreni zaključci tiču, grupiraćemo ove u sedam grupa i to: 1. o nastavnim knjigama (kitabima) i o arapskom hurufu; 2. o muškim mektebi ibtidaijjama i pohađanju osnovnih škola; 3. o medresama; 4. o postojećem Darul-mualiminu; 5. o rušdijama; 6. o ženskim mektebima; 7. o mektebi nuvalu.

AD 1:

Sve vjeronaučke knjige (kitabi), kako za početne tako i za srednje škole moraju biti pisane u našem jeziku arapskim slovima.

1. Ove knjige imaju se izraditi prema nacrtu, što ga je Anketa usvojila;
2. Knjige za svjetovne predmete u ženskim mektebima moraju se izraditi u našem jeziku arapskim hurufom i to prema nacrtu, od Ankete određenom;
3. Vjeronaučke knjige za mektebi ibtidaijje i narodne osnovne škole izradiće prema od Ankete usvojenom nacrtu Mualimsko-imamsko

društvo u Sarajevu koje će ih u svojoj nakladi i štampati, dočim za izradbu i štampanje knjiga za druge više zavode imade se pobrinuti Ulema-medžlis, koji je dužan starati se o tome, da budu što bolje izradene i da se čim prije do njih dođe.

4. Arapsko pismo imade se uvesti kao uredovno pismo u svim ibtidaijjama i medresama.
5. Rijaseti-ilmija u dopisivanju i sa Zemaljskom vladom imade se služiti arapskim pismom.

AD 2:

6. Muške mektebi ibtidaijje u mjestima, gdje postoji narodna osnovna škola, skraćice se na dvije godine. Djeca, koja po svršetku ove ibtidaijje, iz kojeg bilo razloga ne bi mogla doći u osnovnu školu, ostaće i nadalje u ibtidaijjama, da uče ono vjeronaučko gradivo, što bi se imalo obraditi u trećem razredu mekteba.
7. Mektebi ibtidaijje u mjestima, gdje nejma narodne osnovne škole, imaju se po mogućnosti pretvarati u peterazredne mektebe, u kojim će se obrađivati i minimalni nastavni plan iz svjetovnih predmeta.
8. Mektebi se imaju u buduće otvarati samo u onim mjestima, gdje nejma ni škole ni ibtidaijje.
9. Uz osnovnu školu u onim mjestima, gdje nema mekteba, imaju se otvoriti dvogodišnji vjeronaučki tečajevi.
10. Ni jedno muslimansko dijete ne može stupiti u osnovnu školu, dok ne dokaže, da je postiglo ono vjersko znanje, koje se stječe u prva dva razreda ibtidaijje.

AD 3:

11. Sve postojeće medrese imadu se zadržati i zasebno urediti.
12. U svakom okružnom mjestu imade se osnovati po jedna osmogodišnja medresa, u kojoj će se pored propisanih vjerskih znanosti obučavati i svjetovne nauke, i u kojima će se učiti arapski, turski, naš, eventualno i njemački jezik. Ove će medrese

- ujedno odgajati i mualime za mektebi ibtidaije.
13. Postojeće kotarske medrese ostaju u svojoj dosadanjoj uredbi i ostavljaju im se sve povlastice, koje su do sad uživale.
  14. One kotarske medrese, u kojim se mogne uvesti nastavni plan iz niža četiri razreda okružnih medresa, biće jednake donjem dijelu ovih tako, da će njihovi apsolvanti (svršeni) moći izravno da pređu u peti razred okružnih medresa.
  15. Oni talibi kotarskih medresa koji hoće, da budu imami, hatibi, vaizi i sibjan mualimi, trebaju, da svrše gradivo, koje je za obavljanje tih zvanja nužno i po tome propisano.
  16. Nastavno gradivo za spomenute kotarske medrese, koje će odgajati imame, hatibe itd. jest kako slijedi:
    1. Kur'an me'a tedžvid; 2. Sarf ve nahv prema kitabima: Emsile, Bina', Maksud, Avamil, Izhar; 3. Fikh: «Nurul-idah» i «Kuduri»; 4. Akaid «Imali»; 5. Hadis - «Sunen Tirmizi»; 6. Husni hat ve emla; 7. Tarih islami; 8. Kavaid esasije turkije (u ta'tilskim danovima); 9. Naš jezik; 10. Gospodarstvo; 11. Pedagogija; 12. Higijena (ilmu hifzi-ssihati), ovo bi potonje imao predavati mjesni kotarski liječnik po koji sat u sedmici, dočim za predavanje našeg jezika, gospodarstva i pedagogije, iz kojih će se predmeta obučavati najnužniji elementi, treba pridjeliti jednog od učitelja mjesne narodne osnovne škole, zašto će mu Vakufska uprava trebati da daje primjeren honorar. Ova predavanja treba obavljati u zgodno vrijeme, kako ne bi pometala medresanskih dersova, (primjer: uvečer)
  17. Istaknuto gradivo mora se svršiti kroz četiri godine.
  18. U onim medresama gdje broj talebe ne nadmašuje 30, razredi će se spajati, dočim za one medrese, u kojim ima više od 30 taleba, a nema više, nego jedna nastavna sila, Anketa moli, da se nadležni pobrinu, kako bi se tamo dodijelio još po jedan nastavnik.
  19. Oni talibi kotarskih medresa, koji svršivši propisano gradivo za četiri godine žele i dalje da uče, mogu ostati u medresi i dalje i učiti sve do «idžazeta».
  20. Taleba okružnih medresa dijeli se u dvije kategorije: «lejli» i «nehari». «Nehari» su oni talibi, koji stanuju izvan zavoda i pohađaju samo dersove u medresi. «Lejli» taleba stanuje u medresi i dobiva svu opskrbu osim odijela. Od talebe bogatijih roditelja mogu se tražiti troškovi za opskrbu. «Lejli» taleba mora nositi isključivo ulemansko odijelo, i to sve jednog načina. «Nehari» taleba je osim opskrbe jednaka «Lejli» talebi u svim pravima i dužnostima.
  21. U okružnu medresu može stupiti samo onaj, koji je svršio osnovnu školu, dok u kotarske medrese mogu se primati i oni, koji poznaju najnužnije elemente iz vjeronauke i znadu čitati arapsko pismo. Ovakovi se primaju u medresu samo u tome slučaju, ako u medresi imade praznih mjesta, a nema svršenika osnovnih škola, kojim bi se ta mjesta popunila;
- AD 4:
22. Darul-mualimin mora ostati i na dalje sa tri godine kao autonomni zavod sve dotle, dok prva okružna medresa u Bosni i Hercegovini ne odgoji svoje softe.
  23. Talebe, koja želi pohoditi Darul-mualimin, mora položiti prijamni ispit pred ispitnim povjerenstvom, u kojem će biti zastupani Rijaseti ilmija i uprava zavoda. (Oni, koji će se podvrgnuti tome ispitu, treba da znade: 1. učiti u Kur'anu azimu-ššanu po tedžvidu; 2. ona pravila arapskog jezikoslovlja, što ih sadržavaju kitabi: Emsile. Bina', Maksud, Avamil i Izhar; 3. pisati arapskim i latinskim pismenima; 4. glavne četiri vrste računa sa

بروی ۵

«معلم» ایزلازی به دانیوت

هیه سه جنو،

«معلم» آیده برجیقار دینی،
فنی، ادبی، مجموعه اسلامیه در.

صاحب و ناشری: «بوسنه و
هرسک معلمین و نمة اسلامه

جمعی». مدیر مسؤلی:

سرداره ویچ محمد سعید

مکالمه

غودنا ۲

چییه ناه لیستو «معلم» را

چلانوه ای جانه (طلب)

۳ قرونه، زا دروغه ۴

قرونه، آزا اینوزه مستوو

۶ فراناکا نا غودینو.

پره تیلا نه ای روتوپسی

شالیسه نا:

Muslimansko muallim-
sko-imamsko društvo
za Bosnu i Hercegovinu
u Sarajevu.

غلاسیلو مؤسلیانسقوغ معلمسقوغ ای امامسقوغ دروشتوا نا بوستو ای هرچه غوغووستو.

سارایه وؤ صفرالحبر ۱۳۳۰

فبرؤ آر ۱۹۱۲

غلاونی زاقلیوچچی اسلامسقه

پروسویه تنه آنکه ته.

می سمو سه او پروشلوم برؤیو او-
سورنولی نا اسلامسقو پروسویه تنه آنکه تو،
سپومه نولی سمو قویه پوزوان او تو، قاد
یه بوچه لا زاسیده داتی ای اوچه مویه پره-
تره ساله، ته شتا یه زاقلوچچلا دو دانا، قا-
سمو ناپیسالی او تومه بیله شقو، قویو او
لیستو ایزنه سمو. بوشتو یه آنکه تا، قویا
یه او سوه مو درزالا ۲۴ سیه دنیچه، سووی
پوساو دؤورشلا ای نه زینی چلانووی سه
راسولی سوویم قوجاما، او ستانو سمو،
دا ماقار او قراتقو ای غلاونیه زاقلوچچه
نه زینه سادا دؤنه سه مو، دا ای ناشی چتا-
وچی ویده، شتا سه یه سوه رادیلو ای
او چه مو سه یه واسپراوآللو. نایومیه مو

دا سه زایسنیچی آنکه تاریخ سیه دنیجا
شناپانو ای تو عرابسقیم حرفوویما ای قاد
بودو دؤغوتووله نی - او چه مو جه مو می،
آقو بوغ دا، سوویه چیتا وچه بلاغورده مو تو
اوبابویه ستیتی - موجی جه ایز نجا قو
ایماده وولو سته چی یاسنیبو ای بو تپو بیبو
-لیقو او توقو واسپراوا او آنکه ای
زاقلز چچیا، قویه یه اونا دؤنیبه لا.

پره ما رازلیچنوستی پره دمه تا، او
قویما سه یه واسپراوآللو ای قویج سه
ستوورنه زاقلوچچی تجو، غروفیراچه مو
اوه او سهدام غروفیا ای تو: (۱) او ناس-
تاویم قتیغاما (کتایما) ای او عرابسقوم
حروفو: (۲) او مؤتقیم مکتب ابتدایما ای
پوحاجاتو اوسن شقولا: (۳) او مدره ساما؛
(۴) او پوستویه جه دارالمعلمینو: (۵) او
روشدیاما: (۶) او زه نسقیم مکتبیا: (۷) او
مکتب نوابو.

našim ciframa; 5. čitati tursku i arapsku ibaru kao i prevoditi iz koje lakše turske odnosno arapske knjige.)

AD 5:

24. Rušdije imadu ostati i nadalje u istoj formi, u njima će se predavati vjeronauka u onom obimu i onim redom, kako je to predviđeno za komunalne osnovne škole. Nastavni plan za arapski i turski jezik, koji se tamo proučavaju, imade se preurediti;

AD 6:

25. Za obrazovanje našeg ženskog podmladka treba osnivati peterazredne mektebi ibtidaije. Ti će se mektebi otvarati najprvo u okružnim mjestima, zatim u kotarskim i napokon u većim selima.
26. U spomenutim ženskim mektebima učiće se: 1. početno vjeronaučno gradivo, što ga je ova anketa označila za muške mektebe s tim dodatkom, što će se ispustiti oni odsjeci, koje je nužno znati samo muškinju, a na mjesto njih uzeti one mubhase, koji se na ženskinje naročito odnose; 2. gramatika našega jezika; 3. račun; 4. mukademmat hendesije (nužne elemente iz geometrije); 5. geografija (zemljopis); 6. važniji elementi iz prirodopisa; 7. resm (crtanje); 8. husni hatt (krasnopis); 9. kiraet kitabi (čitanja), koji će sadržavati članke o islamskom ahlaklu i adabu, o zdravstvu i o drugim za žensko čeljade kao ženu i kućenicu potrebnim stvarima, (ova bi se knjiga učila uporedo sa gramatikom); 10. ručni rad. (Svi gore naznačeni predmeti moraju se učiti iz knjiga pisanih na našem jeziku arapskim hurufom);
27. One učenice, koje žele da se usavrše u ručnom radu, mogu i po svršetku mekteba dolaziti na saate ručnog rada.
28. Imade se osnovati jedan Darul-malumat sa naukovnim vremenom od pet godina, u kojem će se odgajati bule, mualime. U ovom Darul mualimatu ima se učiti osim za ibtidaiju

označenih predmeta još i turski jezik.

29. Nastavnici odnosno nastavnice ženskih mekteba kao i Darul-mualimata moraju biti muslimanske vjere. Svi predmeti pa i svjetovni i u Darul-mualimatu moraju se predavati iz knjiga pisanih na našem jeziku arapskim hurufom.
30. Od Zemaljske vlade projektirana Viša muslimanska djevojačka škola i preparandija odbija se;

AD 7:

31. Mektebi nuwab se ima preurediti tako, da imadne dva odjelenja: kadijsko i mualimsko, kako su to predvidjeli Zemaljski Sabor i Vlada. Projektirano učiteljsko odjelenje uz Mektebi nuwab za nas je nužno i biće od velike koristi.
32. Kao uvjet za primanje u učiteljsko odjelenje nužno je svršiti šest razreda okružne medrese, dočim za primanje u kadijsko odjelenje treba imati spremu potpunog svršenika rečenog (osmogodišnjeg) zavoda.
33. Pošto se za kandidate preuređenog Mektebi nuwaba predviđa, da će iz okružne medrese donijeti dovoljnu predspremu svršivši mnoge predmete, koji se u današnjem Nuwabu obučavaju, to bi dovoljno bilo, da naukovno vrijeme za učiteljsko odjelenje traje tri, a za kadijsko četiri godine.
34. Pošto ovim zavodom upravlja Zemaljska vlada, to će ona u sporazumu sa Ulema medžlisom izraditi nastavni plan i to tako, da učiteljsko odjelenje odgovara državnoj preparandiji, a kadijsko odjelenje da se uredi tako kako će odgovarati našim potrebama i imajući u vidu, koliku će spremu i iz vjerskih i svjetovnih predmeta kandidati donijeti.

God. II/1911-12., br. 6(mart 1912/
rebiul-evvel 1330), str. 84-91.

NAŠOJ ULEMI¹

Este'izu billahi: Kuntum hajre ummetin uhridžet linnasi te'murune bil-ma'rufi ve tenhevne anil-munkeri...

Islamska ulema prošlih vremena bila je za stalno puno bolja i korisnija, jerbo je bolje vršila svoje svete dužnosti: napućivala je ummeti islamiju na ono što valja, a odvrćala ju je od onog što ne valja. To je u šerijatu emr bil-ma'ruf i nehj 'anil-munkeri, zašto svaka vjera naglašuje, da je to za njezine predstavnike – sveštenstvo - prva dužnost i najuzvišenija zadaća. Nu u pošljednje vrijeme naša se ulema gotov posve oglušila te svete i uzvišene zadaće, te se tako malo po malo islamski svijet počeo kvariti u ahlak, a Bogme onda i u 'amalu.

Din islam jest jedan din, jedna Božija ustanova, koja goni ljude na to da se dragovoljno laćaju onoga, u čemu im je dobrobit ovog, a spas i vječito blagostanje onog svijeta. Dakle svrha je dina blagostanje na oba svijeta, a postiže se vršenjem vjerskih (dinskih) propisa. Stoga treba svim silama nastojati, da se svijetu dokaže, što su dinski propisi, da se usađuje i učvršćuje u narodu znanje i vjerska naobrazba (ulumu dinije), koja će uroditi dobrim plodom po moralan život i vjersku ćudoredno vladanje.

Prava vjerska naobrazba jest ona, koja će ljudska srca oplemeniti i uliti u njih strahopoštovanje prema Stvoritelju, kako bi strasti bile obuzdane, da naročito nemoral ne uzima maha a dobra svojstva i plemeniti osjećaji i težnje, kako bi ćovjekom zavladale. Ovakova vjerska naobrazba kako pojedincu, tako i cijeloj zajednici garantuje blagostanje i napredak, doćim bezvjerstvo i nemoral, - a to je dvoje usko skopćano - jesu uzrok prijašnjem ili kasnijem nazatku i propadanju na ovom, a vječitoj nesreći i posve lošu životu na onom svijetu – kako to ajet kur'anije veli: «Imma je'tijennekum minni huden femeni-ttebe'a hudaje fela jedillu ve la ješka – ve men a'reda an zikri fe-

inne lehu meišetan danken...» i «fi-ddunja ve nahšuruhu jevmel-kijameti e'ama...» i «an tariki-nnedžati fil-ahireti». Mešhur hadis šerif veli: «Ed-dunja mezre'atul-ahireti» pa bi se moglo iz ovoga izvesti, da je gubitak na ovom svijetu, predznak gubitku i na onome svijetu, pošto je blagostanje na oba svijeta dinska emre, i oboje i rodi lijepim ponašanjem i poštivanjem vjerskih propisa. Sve gornje navode najbolje nam svjedoći današnje naše stanje bosansko-hercegovaćkih muslimana . Na sve strane širi se među nama fahšijat, nemoral, mržnja i to sve uporedo s time, što slabimo u i'tikadu, ahlak, naročito karakteru, odlučnosti, samopouzdanju, radinosti, ustrajnosti i drugim temeljnim uvjetima napretka. Stoga nam je budućnost ovog svijeta vrlo mračna, a vrlo je strašivo, kako ćemo proći i u drugom svijetu. Nehaj ulemai dina za širenjem vjerske naobrazbe među islamskim svijetom i nevršenje njezino svojih najuzvišenijih zadaća: emru bil-m'arufa i nehj anil-munkera doveli su do zarazne bolesti mubalatsezluka među slojevima islamskog svijeta tako, da je din islam ostao više kao mrtvo slovo, bez praktićne vrijednosti, amunkerat svake vrsti naglo se proširio svuda i tako je uslijedio i moralni (m'anevi) i materijalni (madi) pad islamskih naroda. Stoga se ćuju iz svih islamskih krajeva na usta ućenjaka i pametara vapaji za negdašnjim cvatom i napretkom islama i za izgubljenom moći i snagom muslimanskih naroda, koji da sada u svakome pogledu nazaduju i propadaju. Svi islamski razboritiji pisci tupe svoja pera i uprežu sve sile da dokažu pravi uzrok tome nazatku i vele, da se on sastoji u džehaletu, manjkavosti vjerske naobrazbe, jednostranom i krivom shvaćanju vjerskih odredaba i zanemarivanju dinskih dužnosti. Mržnja i međusobno gloženje kao pošljedica džehaleta i pomanjkanja vjerskog odgoja, što – na žalost – strašno tare pristalice islama - prouzročili su muslimanima, da su 4 petine njih izgubili svoju slobodu i podpali pod jaram i upravu inovjerskih naroda. Slobodu, koju su u dalekoj prošlosti stekli, zadržavali su sve dotle, dok su se držali vjerskih propisa: dok su

¹ Ovaj je ćlanak iz pera jednog prijatelja izvan Uredništva.

podržavali među sobom bratstvo i slogu, rad na polju napretka i međusobno potpomaganje. Čim su počeli zanemarivati vjeru i udaljavati se od puta, na kojem se nalazahu Resulullah s.a.v.s. i njegovi ashabi i prvi muslimani odmah su pošli naopako: mjesto napredka nazadak, mjesto uglednosti poniženost, mjesto slobode sužanjstvo. Veliki Allah u Kur'anu azimu veli: «Innellahe la jugajjiru ma bikavmin hatta jugajjiru ma bienfusihim». Svi uviđavniji ljudi, a naročito sva prava dinska ulema toga su uvjerenja, da jedini spas nas muslimana i uvjet da se uzdržimo, da ne propadnemo, nego da krenemo napretku i boljoj budućnosti, sastoji se u tome da se dobro obrazujemo, da pored vjerskih znanosti učimo i druge suvremene korisne nauke, ali da se odgajamo u duhu islama i da se od vjere ne odmičemo nikada. Samo onda, kad imadnemo valjano odgojen i savremeno obrazovan podmladak, koji je zadojen istinskom ljubavi prema vjeri i svojim suvjernicima i u čijim je srcima islamijet već ukalemljen, što će zasvjedočavati i svojom e'amal zahirom, rešpektovanjem še'airi islama, - samo onda moći ćemo gledati u dobru budućnost. Stoga muslimani Hinda, Misra, Kavkaza, Orenburga, Krima, Carigrada itd, uvode u svoje mektebe i medrese sve nužne i korisne svjetske znanosti, tako prilagođujući se duhu vremena, ne zaboravljaju ni ono, što je glavni maksad vjere, pa rade na tome, da sva svjetovna nauka, što je njihova mladež uči u njihovim uređenim mektebima – školama – bude što bolje protkana vjerskim duhom, kako učenje savremenih zapadnih znanosti i proučavanje zapadnjačkih djela ne bi muslimansku mladež otuđivalo od islamskog adaba i ahlaka te ubijalo u njima islamske osjećaje.

Pomenuti muslimani osnivaju razna korisna društva, pa i organizacije uleme, koja kao takova – organizovana - pokreće svoja glasila, kroz koja ističe lijepe vazove i poučne članke, učvršćuje među muslimanima vjersku naobrazbu i usađuje među svoju omladinu klicu islamskog morala tako, da one štetne strane zapadne kulture suzbija, širi pravu kulturu, a to je ona, koja može da is-

lam podigne i bolju mu budućnost osigura. Tu i taku kulturu islam preporučuje i veli: «Utlubul-ilme ve lev bi-ssini». Taka je kultura bila vremenom u naših predaka Arapa i ta je kultura svijet iz tmine izvela i pridigla ga i moralno i materijalno. Dočim ona kultura, koja se sastoji u vanjskom sjaju i luksuzu, u povećavanju samo materijalnih sredstava i olakšavanju ovozemnog života, ne obazirujući se na srce i dušu, na Boga i na Ahiret, kultura, kakvu vidimo u Zapadnjaka, naročito Evropljana, ako se ušulja u jedan narod, koji bude bez dobre i čvrste vjerske izobrazbe i odgoja - taka kultura je štetna i ubitačna, ona će nas otuđiti od islamskog adaba i vjerskog ahlaka, ona će u nama ubiti sve islamske osjećaje. Ko je najviše pozvan da pazi na to, da mi primamo dobru i korisnu kulturu, da se čuvamo one zle i štetne, drugim riječima: da se koristimo istinskim blagodatima suvremene kulture, a da izbjegavamo zlim stranama i štetnim učincima njezinim – ko je najviše pozvan ako ne ulema?

Naša vrhovna vjerska vlast u zemlji Rijaseti ulema ugledavši se u braću muslimane širom svijeta, koji živo rade na reformisanju vjerskih zavoda, uz prethodni sporazum odnosno zaključak Vakufsko-mearifskog Sabora, pozvala je najprije užu a kasnije i širu anketu, da pretrese pitanje reforme nastave u vjeronauci na državnim školama i preustrojstva mekteba i medresa. Anketa je nakon šireg pretresanja izradila sporazumno sa Ulema medžlisom nastavne planove za medrese, mektebe, vjeronaučki plan za početne i srednje škole, rekla je kako bi se imali preurediti naši mektebi i medrese i to imajući u vidu prilike današnje i vrijeme, u kojem živimo.

Prilikom zasijedanja Ankete kad bijaše na okupu lijep broj uleme, iz svih krajeva naše domovine, došlo se do jednog veoma važnog i potrebnog zaključka, koji će – inšaallah - po islamski narod u ovim zemljama biti od velikog hajra i koristi i koji će zato biti zabilježen u istoriji našega razvoja krupnim slovima. Inicijatorima pak njegovim ostaće imena sačuvana u analima islamskog elementa naše ponosne Bosne i

kršne Hercegovine i uvijek spominjana hajr dovom.

Ulema medžlis sa uglednim članovima Ankete i sarajevskom ulemom, koji upriličiše sastanak, o čemu nas i prošli broj cijenjenog „Mualima“ izvješćuje, videći loše stanje nas muslimana što se tiče dijaneta, videći, da nemoral i pokvarenost među svim slojevima sve više preotimlje maha,- došao je do uvjerenja, da se umet islamija ne smije i dalje podržavati u ovome nelijepom stanju i da mu se mora čim prije potražiti lijeka nastojeći, da ga se uputi onom stazom, koja ga neće odvesti vratolomiji, nego sreći i selametu. To da se mora odmah započeti, jer ako se bude imalo čekalo, bojati se je, da će poslije biti kasno i bezkorisno da se što god poduzima. Stoga se došlo do zaključka, da se pozove sva ulema širom Bosne i Hercegovine, da se organizuje i da osnuje svoj ulemanski džemijet, jer će ona organizacijom postati puno čvršća jača i moćnija, da stane na braniku islama i svega što je islamsko, a da suzbija protuvjerske, protuislamske ideje i navike, koje se među naš svijet uvlače i koje su se već odavno uvukle. Ujedinjena i time već osnažena ulema moći će onda, da valjano vrši svoju uzvišenu zadaću koju još veliki Allah - džele dželaluhu, stavlja u Kur'ani azimu šanu: este'izu billahi: **ولتكن منكم أمة يدعون إلى الخير ويأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر وأولئك هم** **الْفَالِحُونَ (١٠٤) آل عمران** - "I neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvrćati - oni će šta žele postići." Jer kada bi ulema preduzela i rukovodila islam kako treba i kako je dužna, sigurno bi stanje muslimana pošlo na bolje, budućnost njihova bi bila daleko ljepša, jer din islam garantuje muslimanima sreću i spas na oba svijeta, ako slijede njegove propise.

Naš list "Mualim" kako je od početka radio za sreću i dobrobit svoga mileta i dizao svoj glas u obranu onoga, što je islamsko, to će sigurno rado učiniti i ovaj put i pozvati svu ulemu, da stupi u organizaciju, te da se tako ujedinjenim silama stave na čelo islama i da pokažu pravi put svome stadu, radeći brižno i neumorno i zase i za njega.

Ej ulemai kuram i versetul-embijai! Eleslahul-

eslah, ja ehklus-silah ver-rešad! Bog vam Svemogućići kaže da ste „Ulul-emr“ svim muslimanima i da su vas dužni muslimani svi bez razlike slušati. Preuzmite svoju pravu zadaću, pa će, ako Bog da, i muslimani svoju dužnost vršiti, jer nam to ajeti kerim svjedoči: „Feinne zikra tenfe>ul-mu>minine“ – O ulemai-din! Vaša je merteba u dinu velika, a vaša je zadaća važna i uzvišena. Ako hoćete, da očuvate vaš ugled među muslimanima i da sebe spasite od dvostrukog azaba i hisaba na onom svijetu, to stupite na čelo islama, osnujete džemijet ilmiju imadite svoje glasilo, ujedinite svoju snagu, širite kroz svoj list islamsku naobrazbu i vjerski moral, branite sebe i svoje stado kroz svoj list lijepim vazovima i poučnim člancima! Budite uzor muslimana i pokažite vojoj braći, da je sreća i napredak u slozi, a propast i nesreća u razdoru i strančarenju. O ulema-din! Enbija>u azam su uzeli din od Svevišnjeg Allaha džele šanuhu i ta>lim ga činili svijetu. Nijesu se ustručavali truda i muke, niti se bojali vike, pogrda i napadaja od zlikovaca i razdornika. Vi ste njihovi našljednici, vi treba da budete neumorni u radu za din, vi ne smijete biti popustljivi ni pred kakom silom i otporom. Vi ste u islamskom svijetu kao srce u ljudskom tijelu. Od vašeg silaha i rada zavisi napredak i silah cijelog umeta. Ej ulema-din! Allah džele šanuhu vas je u Kur'anu dignuo na visoku mertebu i odlikovao vas time, što je vas spomenuo u zajednici sa Svojim previšnjim imenom i sastavio vaš šehadet sa šehadetom melaike kurama (šehede Allahu ennehu...) odazovite se ovom pozivu i dokažite djelom, da potpuno odgovarate svome visokom zvanju. Budite umetu kao opća kiša iza velike suše, te ga tako ihja učinite i osvježite. To vam je dužnost. Vi vidite kako šihin rivajet čine u Sahihajnu ovaj hadisi šerif: „Lete>murunne bilm>arufi ve letenhevne anil-munkeri ev lejusellitu Allahu <alej>kum širarekum fejedbu hijarukum fela justedžabu lehum“. Ej ulema, illem! Uzmimo ibret od ovog hadisi šerifa, promislimo i insaffi prosudimo pa recimo: Nijesmo li mi mnogo krivi današnjem stanju muslimana?! Ko je pozvat da vodi

muslimane i da im prednjači? Je li ulema ili je džehala? Ima li prave sreće i napretka muslimanima dok joj je ulema zabačena i pogažena? Je li ulema na svom mjestu, dok je svoju vazifu pustila džehli i avamu, a sama se povukla u kraj pustivši svoje stado na milost i nemilost vremenu i prilikama? Neka nam niko ne zamjeri što ovako slobodno i otvoreno govorimo i pišemo! Nikog nam nije namjera dirati, niti ponizivati, a najmanje ulemu. Jedina nam je namjera reći pravu i suštu istinu, imajući na umu ajeti kerim:

31. O narode naš, يا قومنا أجيئوا داعي الله وأمنوا به يغفر لكم من ذنوبكم ويجركم من عذاب أليم (٣١) الأحقاف

odazovite se Allahovu glasniku i vjerujte u Allaha, On će vam neke grijeha vaše oprostiti i vas od patnje neizdržljive zaštititi!"

33. A ko govori ومن أحسن قولاً ممن دعا إلى الله وعمل صالحاً وقال إنني من المسلمين (٣٣) فصلت

ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i koji govori: "Ja sam doista musliman!"

18. koji Kur'an الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ (١٨) الزمر

slušaju i slijede ono najljepše u njemu; njima je Allah na Pravi put ukazao i oni su pametni.

Naša je želja da se sva naša ulema drži ovih uzvišenih riječi.

God. II/1911-12., br. 11-12
(avgust-septembar 1912/ša'ban i ra-
mazan 1330), str. 1163-169.

Sidki BIDATI

Bidat se zove ono, što nije od prije opstojalo, nego se tek kasnije izumilo i postavilo. Naročito se tim imenom („bidatom“) označuju one stvari u vjeri, koje su se u njoj poslije pojavile i primljene kao njezine prave ustanove.

Bidat razlikujemo u: lijepe bidate (hasene) i ružne bidate (sejije). S druge strane vidimo bidate: 1. U akaidu (stvarima vjerovanja); 2. U ibadetu (u vjerskim obredima – činima bogoslovlja); 3. U adatu (običajima).

U kitabima starijih pisaca nalazimo primjere i lijepim i ružnim bidatima. Munare na džamijama, medrese itd. jesu lijepi bidati. Bidati su zato, što ne postojaše za vremena Resulullahova, a lijepi su, jer se njima postiže svrha bolje nego inače. Kao ružni bidati navode se gradnje na mezarovima (turbeta), kuhanje i dijeljenje halve i sl. pred dušu umrloga i to na 7 ili 40 dana poslije smrti njegove i sl.

Za bidate u akaidu – raspitaj se šta su i kako su vjerovali pojedine frke (sekte) iz grupe zalutalih frka (firek dalle), kao «Šije», «Mu'tezile», «Havaridž» itd, protiv kojih stoji «Ehlu sunet ve džema'at» i koje baš nazivamo «mubtede'» i «ehlu bidat» (pristalice bidata).

Bidat u ibadetu jest klanjanje nafile poslije ikindije, naša «Ajvatovica», koju džehalet zove fukarska Kaba itd.

Bidati u adatu jesu na primjer u kućanstvu: upotreba sita, rešeta, kašike, viljuške; u ratarstvu: oranje plugom, služiti se makinom; u ratništvu: služiti se puškom, topom, bombom itd. zatim razne igre i zabave.

A sad zapamtimo ovo: Svi bidati u akaidu i ibadatu jesu ružni bidati (bidati sejijje), koje vjera osuđuje; dočim bidati u adatu, ako su korisni, jesu lijepi (hasene), a ako su štetni, onda su ružni (sejijje).

Bidati u akaidu jesu najgori, njihva vjera najžešće osuđuje, oni mogu biti toliko gad-

ni, da se izjednače gotov sa kufurom. Za njima su bidati u adatu, koji mogu da budu ništa manje nego – haram.

O bidatima u adatu vjera neće da vodi računa, ako samo ne dolaze u sukob sa njezinim ustanovama. Tako je vjeri jednako, da li ti njivu izoravao ralom ili plugom, jeo ti neprosijanu kukuruzu, ili kiflu od najfinijeg prosijanog brašna šeničnoga, odijevao se ti u čakšire ili u šalvare ili u pantole.

A sad da reknem riječ dvije o dvama bidatima, koji se izvode kod nas u ove naše dane i koji mi dadoše povoda da ovaj članak napišem. Jedan je od tih bidata «nusret dova», koja se od kako je nastao tursko-talijanski rat obavlja u džamiji na nogama iza svakoga farza.

Činiti kakvo dobro ili učiti kakve «virdove» poslije farza, iza kojeg se obavlja još i sunet, jest nešto, što nije činio ni Alejhiselam, niti njegovi ashabi. Prema tome «nusret dova» nije obavljena za vremena Resulullahova, ona je dakle bidat.

Merhum Halepi, čiji je kitab za nas sviju jedan od najmjerodavnijih kitaba u ilmu fikhu, pozivajući se na vjerodostojan hadisi šerif - odnosno haber, kojeg, ako se ne varam, rivajet čine imam Muslim i Tirmizi od hazreti Aiše - izričito veli, da Resulullah (s.a.v.s.) između farza i suneta nije ništa činio, osim što bi rekao: «Alahumme ente-sselamu ve minke-sselamu tebareke ja zel-dželali vel-ikram».

Ako bi kogod rekao, da naša nusret dova iako je bidat, ipak da nije ružni bidat, nego bidati hasene, odgovaram na to slijedeće: Prvo: Naša nusret dova jest bidat u ibadetu, a nema ni jednog takog bidata, da on nije bidat sejijje. Drugo: Alejhiselam je gotov cijelo vrijeme, što ga je proživio u Medini, proveo u ratu s neprijateljima i to kako moćnim i žestokim, pa nije nikad niti on sobom činio niti je zapovijedio drugim, da porad svojih istovjernih bojnika čine ono, što mi sada činimo tj. «nusret dovu» između farza i suneta. Bar ni jednog pouzdana rivajeta o tome nema. Kad je to tako, šta onda naš postupak znači drugo, nego da smo mi pametniji, znaniji, pobožniji i uzajamnom islamskom ljubavlju zadojeniji od Resu-

lullaha - s.a.v.s.! i njegovih ashabi kurama - ridvanullahu alejhim edžmein! Ne znači li to dalje, da je tobože u našoj vjeri postojao nuksan (manjkavost), koji smo mi nakon toliko vjekova izliječili i popunili?

Dakle našu nusret dovu treba napustiti. Običajna dova pri svršetku cjelokupnog namaza neka i nju sadrži!

Ovom prilikom moram reći, da i ako donekle mogu shvatiti zašto je ta «nusret dova» postavljena (idžad učinjena), ipak ne razumijem zašto da se obavlja stojeći - na nogama. Kakvu to ona imade prvenstvo pred drugim dovama? Za kišnu dovu veli se – ako se dobro sjećam, u «lbn ‘abidinu» - da će je imam obavljati stojeći, a publika (džemat) ipak sjedeći. Nu kad bi tu dovu i publika trebala da obavlja stojeći, ne može se naša «nusret dova» s njome kijas činiti (mjeriti), jer kao što je poznato, kijas (analogija) u čisto dogmatičkim stvarima (tadijat) ne važi. – Stojanje dakle na nogama pri «nusret dovi» ako nije zato, da bude bidat savršeniji, da bude bidat na bidat, onda ja ne znam šta je drugo. Ko bi mi to opravdao i dokazao, ja bih mu čisto bio zahvalan.

To stojanje pri rečenoj dovi imade i mahanu, što se u džamiji nalazi sijedih ili slabih ljudi, kojim je teško stajati, ali ne znajući da je slobodno sjesti ili se stideći drugih i bojeći se da im se ne narugaju ne smiju da sjedu. Tako, sirote, moraju stenjati i misliti o tome, kad će se čas prije svršiti, da samo mogu sjesti. Da ona dova, pri kojoj čovjek misli o drugome i manjka mu hulus i huzur, ne vrijedi ni šuplja boba, to svak razborit znade.

Znadem ljudi, koji nafalice kasne u džemat, da naklanjavaju prošle rekjate u vrijeme kada se dova čini, pa da zbog te dove ne moraju gubiti vrijeme u džamiji. Znadem i onih koji zbog te dove često puta posve izostanu od džemata. Zašto bi se tome davao povod osobito u ovo naše vrijeme, kad se i onako iz dana u dan umanjuje broj džamijskih posjetilaca? Gledajmo, da džamiji svijet privlačimo, a ne da od nje odbijamo!

I ako donekle ne spada u ovu temu, ipak ne mogu, da ovom prilikom ne osudim neke naše današnje imame, koji naročito u

vanrednim zgodama - kao što je dženaze, dova za hatmu Kur’an, za hadž i dr. - na saate uče dovu, za džabi se tedžvid (lijepo izgovaranje, po tedžvidu), gotovo više staraju nego za Kur’an šerif, i tako gizdano dosađuju publici (džema’atu), da je ruke zabole držeći ih prema prsima. Zašto tako da se radi, kada to nije činio Resulullah s.a.v.s. i kada se znade da neki mufesiri tumačeći Božiju riječ «innehu la juhibbul-mu’tedin» - («Zaista On (Bog) ne voli onih, koji pretjeravaju) u ajetu «‘ed’u rabbekum tedri’an ve hafijeten» vele da je maksad od tih, koji pretjeravaju, oni, koji na dugo i široko dovu čine, (značenje gornjeg ajeta jest: vi dovu činite (prosite) od svoga Gospodara ponizno i u sebi! - Naši pak mnogi imami uzprkos ovome ajetu u vanrednim zgodama čine dovu đehren, a ne hafijeten).

Drugi jedan bidat, pored kojeg gotovo svi drugi bidati zaostaju, jest izlaganje «ši’ru seadeta» tj. tobožnje dlake hazreti Pejgamberove -s.a.v.s.! - i ljubljenje iste u Begovoj džamiji u Sarajevu 27. noć ramazani šerifa. Ovoga bidata - na žalost - imade u mnogo mjesta prostranih islamskih zemalja, dakle on nije mahsusije nas Bosanaca. Odakle taj bidat datira (vuče tarih) i ko ga je prvi postavio (da ga Bog pita!) -, to ne znam. Više je godina taj bidat bio kod nas spavao, ali ga prije nekoliko godina ponovno uskrisiše. Taj obred - da ga tako nazovem - bijaše sprva njegova ponovnog uskrišenja dosta jednostavan. Ali se sve kasnije usavršavao, dok je zadobio onaj grubi oblik, kojeg danas imade.

Desivši se prije nekoliko godina u Sarajevu 27. noć ramazani šerifa odem najviše iz radoznalosti u Begovu džamiju, da vidim kako se taj obred vrši. Iako sam bio došao tamo da ravnodušno promatram, kako se to izvodi, dapače – Bog mi prostio! – da i ja sudjelujem u tome činu, kad sam na svoje vlastite oči vidio čitavi prizor od početka iznošenja one staklenice, u kojoj je dlaka pohranjena, uz pjevanje kasida i „ilahija“, pa sve do konca, - kad sam sve to vidio, proizvelo je u meni dojam (tesir) kakav? - Tako loš, tako neugodan, da sam čisto ađiz to opisati. Ako ću iskren biti, moram

reći: «pričinilo mi se je da sam tada ne u muslimanskom ma'bedu (bogomolji) nego u kršćanskoj crkvi, gdje promatram kako se izvodi jedan čisto kršćanski obred. Ovako je meni izgledalo, pa šta ko hoće nek rekne! (Ja znadem da će biti ljudi, kojim će biti strašno neugodno, kada ove moje riječi pročitaju ili čuju, možda će na me i viknuti, ali ja... «La ehafu fillahi levmeten...» Dakle sami način obavljanja toga obreda sto puta je gori, nego što je on sam po sebi, jer se njime oskrvnjuje ona jednostavnost (sadelek), ona čistota, koja je mahsus islamu i njegovim ibadetima, kojom se on dakle odlikuje od drugih vjera; time se unosi u islam inovjerski «ceremonijalizam»¹ koji je zazoran i pametnim pristalicama onih vjera, u kojima se on nalazi, u tome je pravi tešebbeh (podražavanje) kršćanima, koji je zabranjen hadisom «men tešebbehe bikavmin fehuve minhun» (Ko podražava jednom narodu, i on je od njega). - I po tome se vidi istinitost hadisi šerifa «Letetebe'ane sunen min kablikum šibren bišibrin ve zer'aan bi zera'in...», koji nam izrijeком kaže, da ćemo mi, umet Muhammedov, udariti putem prijašnjih naroda (jehudija i nasranija) i ići za njima sve iz stope u stopu.

Rekoh da je - mi način obavljanja spomenutog obreda sto puta gori nego što je on sam po sebi. Nek se odavle ne razumije, da bih se ja mogao sprijateljiti sa samim tim činom, on je bidat posve ružan, njega treba svaki muslim da osudi, on je besmislica i niko razborit ne može ga odobriti. Evo zašto: Prvo: Ko može jamčiti i ko imade ilm jekin, da je ono prava dlaka hazreti Pejgamberova? Drugo: Sve kad bi to bila dlaka Resulullahova - s.a.v.s.! - odakle i na temelju čega treba da se ona ljubi i da joj se odaje ono poštovanje u obliku ibadeta prema njoj? Je li to rekao Resulullah (s.a.v.s.!)? Jesu li to činili njegovi ashabi? - Ni jedno ni drugo. Resulullah s.a.v.s. nije dao da se njegovoj živoj osobi čini vanredno poštovanje, nije pače dao da se ustaje spram njega na noge, to je zabranio riječima: «La tekumu kema jekumu el-'adžemu je'zamu b'aduhum b'adan,

1 Imenom «ceremonija» označuje se svečani crkveni obred. «Ceremonijal» propis obredima za svečane prilike.

innema ene 'abdun 'akilun kema jekulu el-abdu vešrebu kema ješrebu el.'abd (ve kema kale).² (Mogao bi kogod reći, da je Alejhiselam od tevadua (poniznosti) rekao gornje riječi, a ne da mu je bio maksad, da uistinu zabrani ustajanje spram njega (s.a.v.s.). Primjećujem na to, da je pitanje ovakog tevadua Alejhiselamova skidano s dnevnog reda onda, kada bi trebalo umetu kazati štogod, što je za njega od koristi na ovome ili na onome svijetu. - Tako je Alejhiselam mogao reći i «Ene sejid veli dadem ve la fahre» i slično.) Pa kad je Alejhiselam zabranio da se ustaje spram njegove žive osobe, kako da zapovijedi, da se njegovim odpadcima svijet klanja i da ih ljubi? - Od ashaba - pa i od tabiina - niko to nije činio. Da je živ naprimjer hazreti Omer - r.a.! - pa da vidi spomenutu našu ceremoniju, šta mislite, šta bi učinio? Učinio bi zaista ono, s čega više nikada ne bi na um palo nikome, da tako šta čini.

Da je ova naša ceremonija dobra i lijepa stvar, zar nebi Resulullah (s.a.v.s.) to nama kazao i na to nas naputio? On nije bio škrt, nije žalio, a nije ga bilo ni stid, da kaže ono, zašto god je vidio da je dobro i korisno za njegov umet. Kad pak to on nije učinio, hoćemo li mi reći, da on nije znao, a mi da znamo, ili da on nije bio pobožan kao što smo tobože mi? Za sada o ovome dosta, imadem samo reći još to, da sam u jednoj «Mev'izi» vidio polemiku (mubahase) o ovoj stvari između njezina pisca i jednog alima, kojeg on zove «bidat sahibijom» (vidi, vidi!!!) jer je stajao na ovome stanovištu, na kojem mi sada ovdje stojimo. Ko pročita tu polemiku, vidjeće odmah - ne treba mu Bog zna kakve pronicavosti - da sva naklapanja pisca «Mev'ize», koji bidat odobrava, nije ništa drugo, nego samo pusta sefeste (s sofistika). Da nam Bog dade pamet!

-----

2 Ovaj hadis šerif navodi Kazi 'Ijaz u svome «Šefau šerifu», a znači: Nemojte ustajati spram mene, kao što to adžemi rade, iz poštovanja jednih prema drugim, ja sam samo rob: jedem kao što jede rob i pijem kao što pije rob.

God. III/1912-13., br. 4
(8. januar 1913/29. muharrema 1331),
str. 50-53.

1.
ODGOVOR NA ČLANAK „BIDATI“¹
Mualim iz Tuzle

Čitajući naš list „Mualim“ naišao sam u 11 broju na nekakvu raspravu i vrlo sam se čudio što je g. Sidki počeo raspravljati o današnjoj nusret dovi i ljubljenju š'ar šerifa i ubrajati ih u nekakve bidate i to baš seji-je, a ne bar hasene i već pohulio je oboje preko granice. Pa sam se nadao da bi naš list, koji donosi vjerske članke odbranio i odbio ovake napadaje sa svojim fukahe-
tom, kad bi ih poduzeo kogod drugi – mi bi imali u našoj domovini, Bosni i Hercego-
vini drugih stvari i bidata huliti i istrijebiti kad bi bilo moguće, da se unište, jer je ovako nešto, što je mubarek, lasno ostaviti i omra-
ziti, nego ćemo mi ostaviti u miru ove dvije stvari, koje se nalaze i u mnogim zemlja-
ma, te se ne uviđavaju bidatom, ne kamoli podražavanjem kršćanima.

Ako se kome, što ne sviđa i nije po njegovu tabiatu, to ne može se reći, da je to bidat i da nije džaziz, jer je poznato, da se nusret dova čini i po drugim zemljama pa se tome ne protivi niko osim nas, a ima i veće fukahe (fakiha) od nas.

I ovaj sakale šerif, harka šerif i drugi emaneti Resulullahovi nalaze se kod našeg hilafeta u Carigradu i isto se zijaret čine i ljube, a to da nije džaziz i da je bidat kao što veli g. Sidki i da se s tim tebrik ne čini, to bi šejhul-islam zabranio kao što i druge čini.

G. Sidki veli, da je hazreti Resul probavio svoje vrijeme u ratovima, a nije dove činio. Od ashaba Abdulah ibn ebi Avfa kazuje, da je hazreti Resul, kad bi na ratište stigao prije nego bi rat otpočeo ovu dovu učio: «Ala-
humme ene 'abduke ve hum 'ibadukum nevasina ve nevasihim bijedike alahumme ehzemehum vensurna 'alejhim». Također i drugi pejgamberan 'izam u ratovima su dovu učili i iskali i molili Svemogućeg, da im

¹ Radi objektivnosti puštamo ovaj članak u list i to nepromjenjen. Nijesmo naimo činili nikakvih osobitih popravaka, jer smo se bojali da ne bismo i nehotice pokvarili smisao. (Uredništvo).

nusret učini kao što se u Kur'anu veli u ovom ajetu: *وَكأين من نبي قاتل معه ربيون كثير فما وهنوا لما أصابهم في سبيل الله وما ضعفوا وما استكانوا والله يحب الصابرين (١٤٦) آل عمران ١٤٦.* "A koliko je bilo vjerovjesnika uz koje su se mnogi iskreni vjernici borili, pa nisu klonuli zbog nevolja koje su ih na Allahovom putu snalazile, i nisu posustajali niti su se predavali - a Allah izdržljive voli -", (uči do kraja). Dakle nusret dova nije bidat kao što Sidkijin idžtihad shvaća. A zato se čini baš iza farza, jer veli Sejid Ali Zade, da je vakat iza farza odmah, evkat mustedžabeden («ve jedu dibarul-mektubat») imam Halbi veli: «La jakinte fi salati gajrel-vitri 'indena ve kale Malik ve Šafi jakinet fil-fedžri ve jedžuzu 'indena en veka»at fitnetun evbelijetun in jakinet fil-fedžri kale Et-Tahavi.

Pa kad je dozvoljeno u farzu unutra nešto izvanredno kao kunut dova učiti u izvanrednom stanju (belije vaktende) - a belije je baš harb, jer mufesir veli u ajetu «zeharel-fesad fil-bir»: «Kel-hurub» - Zašto nije džaziz i zašto je bidat iza selama dovu učiti kada se čovjek oprost od namaza, u ovakim prilikama (ratovima).

Imam Halbi donosi na strani ١١٩ Šemsul-eime el-halvanine kavl: «Iza kane b»adel-mektubeti tetu»a jekumu ilejhi min gajri tehare iza lem jekun min kasdihi el-ištigal bil-du»ai bienne lem jekun lehu verd fein kane lehu verd jekum «an masla»i feje»ti verduhu kaimen» - Eto odaklen se dova čini kaimen (stojeći) i to neka se različi od namaskog mjesta kao što se i sun sunet, klanja na drugom mjestu i to u kojeg farza ima sun sunet, a u kojeg nejma, nejma ni govora među fukahom. Za starce neće se ni gledati, jer je to faćanje za slamku, jer je to nard i arz, a «El-arzu ve-nnadiru kel-ma»adum».

G. Sidki veli još za ša'ar šerif što mu se ta'zim čini i ljubi, a nije dao hazreti Resul ni svojoj ličnosti, a ne kamo li svojim dijelovima.

I tome ima put i uzrok s čega se to čini i to u šifai-šerifu se veli: «Inne mu»avije, radijellahu anhu, kane indehu ezare resulullhu verdehu ve kamisehu ve šijej min ša»rihi ve izfare felema dena vefatihu kale kefenuni fi kamisihi ve edare đevni fi izarihi vahšu menhari ve šedu mevdi»i sudžudi biša»rihi ve izfarihi vahlu bejni ve bejne ehammu-rrahimin».

Na drugom mjestu u «Šifa'u» veli: «Kale Urve ibn Mesud, r.a. (kada su ga Kurejšlije poslali, da traži mira /sulh na Hudejbijji/ kad je vidio kolika je čast kod ashaba Pejgamberova) «La jeteveda»a ilebtederu vudu»u ve kadu jaktulune «alejhi lifarti harsihim «ani-tteberuk va la jebsak bisakan ve la jenteham nuhametu illa jelkuneha biekihim fedaleku biha vudžuhehum ve idžsaduhum ve la teskut minhu ša»retul-ibtidruha». Ovo je vidao hazreti Resul pa nije zabranio a to je takrir Resul i nije bid'at. Budući su ashabi naše vjerske vođe, jer je hazreti Resul rekao: «La tesbu ashabi feinnehum kennudžum fissemaj biennehum iktedejtum ihtedejtum», pa kao veliki i glasoviti ashab i naučenjak Muavija od dragosti za Resulom i tebereka vidiš što je učinio a mi zar nijesmo nužniji ovome. Kada jedna majka dijete voli i po kosi ga poljubi.

Tebarek činjenje ashabsko i tabiinsko sa kosominoktimaipljučakom Resululahovom, to je poznato i sjajno kao sunce i nitko se

tome od ashaba ni od uleme ondašnje nije protivio, a to je «La tedžteme»a umeti «aledalaleti» pa i mi da šutimo ili da upitamo ako ne znamo zašto to čini iz vjerskih nadzora bolje bi bilo.

Ljubljenje se nalazi i u drugim vjerskim obredima i džaiz je, pa zašto da nije ovde, kao: «takbil-ulhadžerul-esved, ve «utbetul-kabe el-mu»azameti, «utbetu-rrevda el-mutaherre» itd.

Veli se za kaside. Kaside je medh Resul, a ona ima svoj vazn bez njega nejma te»sira jer veli kaside perde šerhi: Ako se ne pazi na vuzn, onda nejma koristi od nje, ako nije samo tagni i lahn, jer je šir džaiz kada se s njime ne huli, što nije džaiz huliti niti se fali, što nije džaiz faliti. Dakle ša»r je prema mealu (eš-ša»ru kelam febadul-kelam hasen ve ba»dahu kabih fešša»ru ba»dahu hasen ve ba»dahu kabih».

Ovo je ukratko ako potreba može se i šire. Nijesam tumačio više hadisa i drugih, jer vam je poznato.

God. III/1912-13., br. 5 (9. februar
1913/30. safer 1331), str. 66-75:

**Sidki:
ODGOVOR NA ODGOVOR**

Znao sam unaprijed da će moj članak «Bidati», štampan u 11-12 broju «Mualima» od prošle godine izazvati negodovanje mnogih ljudi, naročito onih konzervativnih, kojih je deviza: «Inna vedžedna abaena...». Ali se ja na to nijesam htio obazirati, kako sam to izriječkom i kazao, jer budući da imadem čast min gajri haddin pribrajati se redu uleme, kojoj je stavljena u dužnost zadaća emr bilma'arufa i nehj anil-munkeru i budući da je moje uvjerenje, da su one stvari, o kojima sam u spomenutom članku govorio, ružni bidati, munkirat, smatrao sam za grijeh da o tome šutim, uviđao sam dužnost, da kažem ono, što o njima vjerujem. Tako sam skinuo sa sebe onaj dio odgovornosti, koji zapada na me sama kao pojedinca. Primi li se ono što sam govorio, dobro; ne primi li, – bele' ma 'alejke, fein lem jakbelu fima 'alejke!» (Saopći ono, što si dužan, pa ako ne prime, nikakve odgovornosti na tebi nema!)

U prošlom broju «Mualima» izade bajagi odgovor na rečeni moj članak od nekakva mualima iz Tuzle. - Ja sam se mislio, bih li se na to osvrtao, jer to u istini nije nikakav odgovor, ali pošto znadem, da imade i ograničenih ljudi, koji nijesu u stanju ocijeniti šta valja i šta ne valja i pošto sam se bojao, da bi moj «kritičar» (muntekid) mogao zaključiti, da me je utukao u slučaju kad bih ja ušutio, odlučih se osvrnuti...

Neću se obazirati na sastav odgovora, na one silne gramatičke i stilističke pogreške u njemu, jer su, vidi se, stilistika i gramatika našega jezika za moga kritičara – španska sela. Zato prelazim odmah na samu sadržinu članka.

Moj se «kritičar» najprvo čudi i zamjerava, što se je u «Mualimu» uzelo raspravljati o našoj nusret dovi i «obredu» zijaret še'ar seadeta. On se je nadao, da bi «Mualim sa svojim fukahetom» ove stvari uzeo u zaštitu i od tuđih napadaja. Biva i onda i kada su one ružni bidati i kada se to dokaže nepobit-

nim delilima (dokazima). Neuzubillahi mine-nadi fi-ddalali vel-batil! Nekako mi se sve čini, da bi moj poštovani kritičar htio reći: Što god je masi po tabiatu i njoj se sviđa, to je mešru' i džaiž, pa na to ne samo da ne treba vikati, nego šta više: treba uzimati u obranu, pa makar delil i drukčije govorio. Ako je ovo ovako, onda u koje babe dušu napisa ove riječi: «Ako kome šta nije po tabiatu i ne sviđa mu se, ne slijedi odatle, da je bidat i da nije džaiž»; jer iz njih slijedi, da ako je kome šta po tabiatu i sviđa mu se, ne slijedi odatle, da je mešru' i da je džaiž.

Kritičar moj u početku članka priznaje «Mualimu» dakle njegovu uredniku i suradnicima fukahet (hodžaluk), a na koncu im to na uljudan način poriče veleći: «Pa i mi da šutimo ili da upitamo ako ne znamo...» (mrve kontradikcije /tunakiza/).

«Mi bi» - veli – „imali i drugih stvari u našoj zemlji, na koje bi trebalo vikati, za to da bi trebalo pustiti u miru ove dvije stvari», koje su po mišljenju njegovu – mubarek!

Kad bi jedan čovjek običavao klanjati nafile u vrijeme rađanja sunca, (za što niko ne smije reći da nije bidat munkere) pa došao jedan alim i za to ga izružio i napanuo njegov čin, on bi po logici mualima iz Tuzle imao pravo reći: Imaš ti i drugih stvari, na koje ćeš napadati, a mene i moje klanjanje pusti na miru! Moj je kritičar zaboravivši onu «el-'adžele mine-ššejtani» prenaglio se nazvati predmetne stvari imenom «mubarek». Trebao je najprije da spere s njih ljađu bedijeta, pa onda da ih nakiti tom titulom, jer «evvelu tahlje, sakeruhu tahlje» (najprije očistiti, pa onda nagizdati). A možda je time, što im je apriori (unaprijed, ne pokazavši) ustakao ime «mubarek», htio da dokaže, kako nijesu ružni bidati. Ako je tako, onda je počinio ono, što se zove u logici: «musadere 'alel-matlub».

Kritičar navodi kako se naša nusret dova i zijaret ša'ar seadet nalazi i u drugim zemljama, gđe imade većih fekiha, nego kod nas, pa i u samoj prijestonici hilafeta, inače sjedištu šejhul-islama, koji da bi to zabranio, kad bi bilo munkir, kao što ja tvrdim. To mome kritičaru služi kao delil, da su rečene stvari mešru' i da nijesu ružne. Ovaj je delil

«evhen min bejtıl-'ankebut» (slabiji od paukove mreže), jer carigradski šejhul-islam nije pejgamber, čija se šutnja i rezerviranost naprama nečemu uzima kao sunet takrirrije. U samom Carigradu imade na hiljade bida-ta i munkerata i šejhul-islam šuti. U Misiru, u kojem imade veće uleme, nego i u Cari-gradu, isto tako. Nu nađe se i u Carigradu i u Misiru – kao i u drugim mjestima – po koji rijedak alim, koji digne svoj glas protiv ovakog munkerata, ali mu ostane glas vapijućeg u pustinji i malo kad da ne bude ućutkan - često puta bjesomućnim - nava-lama konzervativaca, koji ga tebdı' ili čak i tekfir učine (proglase bidat sahibijom ili kafir-om).

Tvrdeći da je naša nusret dova (pod „našom nusret dovom» treba razumjeti ono, što je kod nas uobičajeno, da se čim se farz klanja, svejedno što imade iza njega sunet, ustane na noge, pa imam uči dovu, a svijet ami-na) ružan bidat, potkrijepio sam to time, što sam naveo, da se to nije radilo za vrijeme Resululahovo niti za vrijeme ashaba, mada je Alejhiselam skoro cijelo vrijeme, što ga je proživio u „Medini“, proveo u ratovima.

Mualim ef. iz Tuzle da obeskrijepi moj razlog, navodi, šta bi Alejhiselam u ratno vrijeme učio i kakvim bi se riječima molio Bogu za pomoć. Navodi za tim da su i drugi pejgamberi od Boga prosili potporu i nusret. Kao da sam ja tvrdio, da muslimani ne smiju prositi od Stvoritelja - dž.š.! - pomoć protiv svojih neprijatelja i moliti Mu se glede podjelenja svoje potpore i te'jida. Ja dakle jednu, a on drugu, ja: mim, a on mlin. Prema tome moj razlog ne samo da nije oboren, nego ostade posve netaknut.

Neće biti s goreg ako ja ovdje svoj glavni dokaz, kojim sam tvrdnju potkrepljivao, sv-edom u logičku formu, pa da bude lakše vi-djeti je li moj kritičar mogao oboriti makar i jednu premisao (mukademe):

Naša nusret dova je ono, što nije opstojalo za vrijeme Resululahovo, niti za vrijeme ashaba imenito hulefai-rrašidina; sve pak ono, što je tako, jest bidat; Dakle: i naša nusret dova je bidat. - Evo jedan silogizam (kijas).

Naša je nusret dova bidat u ibadetu; svaki

pak bidat u ibadetu, jest ružan: prema tome je i naša nusret dova bidat ružan. - Ovo je drugi silogizam.

Je li i jednu premisu, što ih sadržavaju ova dva silogizma, mualim ef. iz Tuzle oborio i neosnovanost njezinu dokazao? Nije ama baš ni jedne. Zato bih ja čekajući dok se obeskrije gornje premise mogao ovdje metnuti tačku ukoliko se tiče nusret dove. Ali budući je moj «kritičar» nabacao još koješta, što bi džahilu moglo donijeti šubhu glede moje tvrdnje, osvrnuću se i na ono drugo.

«Kad se» – veli kritičar – „odmah iza farza dova čini, biće mustedžab, jer Seid Ali zade veli: «Ve jed'u idbarul- mektubat» (dovu će činiti iza farzova), pa zato, biva, da se i nusret dova čini odmah uza farza. - Kritičar je ove riječi Seid Ali zadeta jakliš shvatio. Kod njega su riječi: «Ve jed'u idbarul- mektubat» isto kao da se rekne: «Ve jed'u 'akibel-me-ktubat bila fasiletin», a to neće reći niko, ko dobro poznaje arapski jezik.

Seid Ali zade – koji uz put budi rečeno za me nije nikakav autoritet baš ko ni mualim ef. iz Tuzle – murad čini (namjerava) običajnu dovu pri svršetku cjelokupnog farz –namaza: sabaha, podneva, ikindije itd. kao što se to i radi. Kad bi se riječ «edbar», inače množina od «debr», u gornjoj izreci tumačila onako, kako mualim iz Tuzle shvaća, trebalo bi poznato učenje u tesbih, koje se poslije ajeti kursije, a prije dove čini, da se obavlja prije suneta, čim se svrši farz i rekne: «Ala-humme ente-ssalam...», jer u hadisu veli: «Men kare'e fi debri kulle salat...». Da se pak to tada ne čini, nego tek po završetku cjelokupnog namaza, to nam je svjema poznato i niko od uleme nije drukčije kazao. Sami Hilbi u svome Šerhi kebiru veli doslovno ovo: «Ve emma evrede min ila hadis fil-ezkar 'akibu-ssalati delaletun fiha 'alel-etjani biha 'akibul-farzi kable-ssunne, bel tahmil 'alel-etjan biha be'ade-ssuneti la jahrudžuha tehallilu-ssune jenha ve bejnel-feridati min kevnihha be'adeha ve 'akibha lienne-ssune min levahikul-feridati ve tevabi'ha ve muke-milatiha felem tekun ednebijetun leha, fe ma jef'alu be'adeha, jatluk 'alejhi innehu fe'ale be'ade feridatin ve 'akibiha» (s. 342).

Mualim iz Tuzle nam citirajući iz «Halbije»

kazuje, kako se u abnormalnim prilikama, u časovima nesreće i nepogode, može u sabahskom farzu kunut dova učiti, pa veli: «Pa kad je dozvoljeno u farzu unutra nešto izvanredno kao kunut dova učiti u izvanrednom stanju (belije vaktende) – a belije je baš harb, jer mufesir veli u ajetu «zaharel-fesadu fil-berri vel-bahri»: kel-hurub – zašto nije džaziz i zašto je bidat iza selama dovu učiti kad se čovjek oprostí od namaza u ovakim prilikama (ratovima).» (Ovo je doslovno njegova «fasih» ibare.)

Da se u abnormalnim prilikama može učiti kunut dova i u sabah-namazu, to se je uspostavilo na temelju esera (suneta), na osnovu kojeg su imami: Malik i Šafi kazali, da će se učiti i u normalnim prilikama. To je dakle stvar tu'abbdi (čisto dogmatičke naravi), koja nije sabit kijasom, niti se na nju može išta drugo kijas činiti. «El-'ibadat mebnaha 'ala-ttevkif» -, to je princip ('asl) usvojen od fukahe. Prema tome sabahska kunut dova ne može se dovoditi u svezu sa našom nusret-dovom, niti se njome može ova potonja opravdavati. - Po izvodu mualima iz Tuzle moglo bi se u svakome namazu – klanjalo se po sebi, ili u džematu - učiti kunut-dovu u vrijeme nezgoda a to hanefijska ulema ne dopušta.

Moj kritičar citira iz «Halbije» jedan stavak, koji glasi, da Hilvani dopušta, da se između farza i suneta uče kojekakve dove i virdovi i to na istom mjestu, ali stojeći, ili baš sjedeći, ali se pomaknuvši na drugo mjesto. Nakon citiranih riječi veli: Eto odaklen se dova čini kaimen (stojeći) i to neka se različi od namaskog mjesta kao što se i svaki sunet klanja na drugom mjestu» (Pek e'ala! Ali zašto se stojeći ta dova obavlja i iza ikindije i iza sabaha, iza čijih farzova nema nikakva suneta?)

Utopljenik se - veli naš narod - i za slamku hvata. Tako je i moj mualim ef. iz Tuzle. Na jednoj strani sam Halvani, a na drugoj kompaktni zbor velike uleme sa sahih eserom u ruci, koji mu služi kao ubojno oružje protiv golorukog Halvanije. (velim «golorukog Halvanije», jer mu oružje (delil) u ovoj stvari manjka, bar se za njega ne zna.) I dok se kasnije alimi trse i muče da Halvanijin sud

dovedu u sklad sa jednoglasnim, i na sahih eseru osnovanim zaključkom druge uleme, pa da tako njegov kavil (izreka) ne ode pod led, dotle moj kritičar, u «svetoj» borbi za našu «mubarek» nusret dovu, koju hoće pošto poto da spase, dotle se on hvata onoga, što se priča od Halvanije. (Velim: «Onoga, što se priča od Halvanije», a ne velim: hvata se Halvanije, jer u «Nurul-ejdahu» i drugim sličnim kitabima stoji «Ve 'an šemsil-eimetil-Halvani», dakle se pozitivno ne tvrdi i ne zna da je to on rekao.) Uostalom ni ono, za što se priča od Halvanije da je rekao, ne glasi, da je između farza i suneta lijepo činiti nusret dovu i slično (druge dove i virdove), pošto se ističe, da je rekao «la be'se». Moj će valjda kritičar znati što to znači «La be'se», prema čemu da ni sami Halvani ne begendiše ono, zašto je rekao te riječi. Nekoji alimi, za koje napomenuh da se naprežu kako bi učuvali Halvanijin kavil da ne ode pod led, vele: «Njegovo“ La be'se“ ništa manje ne znači od riječi «jekreh» (mekruh je nevalja)“ i time izravnavaju razmiricu između njega i druge uleme. Uzme li se to tako, onda moj kritičar ni u Halvaniji nema uporišta, izmače mu se i ona slamčica, za koju se bijaše prihvatilo. (Možda će moj kritičar meni reći: Zar ti da kritikuješ Halvaniju i njegov kavil? - Ja mu unaprijed odgovaram, da ja ne kritikujem, nego samo iznosim fakta i kazujem kako stoje stvari.)

Ja sam prigovarajući i tome, što se nusret dova obavlja stojeći, napomenuo starce i slabašne ljude, kojima je teško stajati na nogama, a ne smiju sjesti ili od neznanja ili od bojazni, da ih za to kogod ne napane... Moj poštovani kritičar na to odgovara: „Na starce neće se ni gledati, prije je to faćanje za slamku, jer je to nadir i 'ariz, a el-'arzu vennadiru kelme'adum“.

Ovdje se je moj poštovani kolega - da se najblaže izrazim - zaletio. To nije „faćanje za slamku“, nego za sahih hadis šerif, što ga je rekao naš hazreti Pejgamber - s.a.v.s.! - koji „nadiru“ i „arizu“ tuzlanskog mualima nije htio pokloniti nikakve važnosti. Imam Muslim u svome sahihu senedom (moj kritičar, za kojeg držim da poznaje terminologiju / istilahat/ muhadisina, valjda će znati što je

لیستاه قوی اوز تو سامو پوت ازمیه. سه چو ازلازی. می بیسمو مورالی داتی برؤستورا از لیستو ای صدیقی، قوی - سومنه نهما - نه بی اوشوتیو، نه غو بی سه ای اون بونونو اوسورنوس اودغووو. روم، قوی بی مؤزدا اود برؤتوودغووورا دوا پونا بیو وهجی. مؤزدا بی سه قاسی - به ای معلم اف. ایز طوزله اوبت اوسور. نوؤ ای تازیو دا مو سه اوستوی پرو. ستور از لیستو ای صدق اوبت نه بی اوشوتیو ای تو بی بیلو اوتو، شتو سه او منطقو زوو «تسلسل»، قوی اوبرایو او محاله (نه موغوجنوستی).

(۲) نه مؤزمو ای نه سمیه مو غنا. وئی سوویه چیتاوجه دوسادیم ای بهزقو. ریسنیم بوله بقاما، آسوه او بهدئوی ستواری. (۳) ناما سه چینی دانی سه نه بوله. میقه مؤغله بره توبری او لیچنه زادیه و بیچه ای ناپادایه، بهر به وهج صدق مالقو دو. حواتیو معلما ایز طوزله او سوومه اود. غووورؤ، اووای نه مو ساد اوبت دیهلی له قچییه او آدابو ای یوچاوا غا قاقو زهبا پوستویانی، ته نایوقون ای آقو بریز. نایه دا نهما اوشترا زیقا، اودنوستو بهرا قاو صدق، بؤدسه جا غانا سنجووه: «ان تمدوا الی هجوننا لسانکم...» ای «ندانی که چون کر به عاجز شود...»، آتو به

بروشله غؤدینه، اودغووورا نا نهغا ای اودغووورا نا اووای اودغووور. می سمو بروی اودغووور شتامیالی، مادا سمو مؤ. غلی، دا تو نه چیمو (بهر تو اود ناس نیسه نی ترازه نو، بؤدجی دا به تو بیلو بوساتو ناما او اوبلیقو آنونینوغ بیسما)، بهر پروو حتهلی سمو تیه بوقازاتی دا نیسه سمو پرسترانی ای تیه سنوغرؤدنی، آ دروغو - ای اووو به، ایسقره نی بؤدیمو، یوش غلاو نیسه - رادی تادایح بریلیقا ناشغ اوره دیقا، قوی بیباشه زابولهن ای زابرینتوت بوله شیچو سووفا رحمتی او. چا، بیبیا سمو او اوسقودیحی غرادینوا اودنوستو ای نهما زابراچوا ته اولیستو. بیساج برووغ اودغووورا معلم افندی ایز طوزله بوسلاو نام به سادا برؤتوود. غووور، قویم اودغووورا صدیقی نا چلا. ناق «اودغووور نا اودغووور». می بی زهبالی ای نهغا شتامپاتی، آلی نه مؤزمو ایز سلبیه ده جیح رازلوغا:

(۱) ای آقو نام رادنا سوا او چییه. لوستی نیسه اودماح بوسلانا - آتو به تره. بالو اوچینیتی - نه غو سه رهقلو دا چه سه ناستاوتی، ایزغله دا به ای برؤتوودغووور زاستوان نا دؤغو ای شیرؤقو، قوی بی مؤزدا مؤراو ازلازی او دوا تری ایلی ویشه برؤیهوا ناشه غا ای اوانقو مله نوغا

اوسیم آقۇبى تره بالۇ يۇپۇنىنى قاقوۋ قاعدۇ،
ايلى نۇنتۇ آلنۇ ايسپراوتى.

خلاصة الكلام: مرحوم قۇلىقۇغۇد يە
بيۇ خامل (زا شيرۇ ياونۇست نە چۆرەن)
زبۇغ سوۋيە پرەقۇمبەرنە جەدئۇستى اى زا
تۇ، شتۇ يە هامان چيۇ سوۋى زيۇوت پرۇ-
وہو ايسقلۇچيوۋ او سوۋىئۇى او قۇلىنى،
اوسيم مەدرەسقۇغ زيۇوتا او تراۋىقۇ، (دوا
پۇتا او ويىبەقۇ دۇشاۋ يە او غلاۋنى غراد
زەملە، سارايەوۋ، اى نى يە دانپۇت سە ويشە
نيسە او نەمۇ زادىرزاۋ اۋد دانا) بيۇ يە
ريىبەداق چۇويەق، س دۇبرۇم عالمسقوم
سپرەمۇم اى سا منۇغۇ برۇينيم ورلينا، يا
يە نەغۇوا سمرت زاىستا غۇلەم غۇبىتاق
زا ايسلاستى غراد اى قۇنار زەنجىۋو -
اى آقۇ رحمتيا نيسە دۇزىويۇ ويسۇقۇ
ستارۇست، زبۇغ سوۋيە سلابۇئاۋوستى
ازغله داۋ يە ورتو ستار.

مرحوم يە بۇلۇواۋ غۇدينۇ دانە.
اىماۋ يە تەشقۇ بۇلەتچۇ «اۋواپنە نە آرتە-
ريىبا» (تصلب شرايين) اى س تيم اۋساۋەزۇ
بۇلەست سرجا س وەجيم ديبەلۇم بۇشلەديجا
تبح بۇلەستى. تاقۇ يە ايزمەجۇ اۋستالۇغ
ترىبىۋ اى اۋد قرۇنجىنۇغ اۋبالە نسا بۇرەغا،
شتۇ سە يە اۋچىتاۋالو او اۋبلىقۇ وۇدە نە
بۇلەستى. دۇقتۇرى توردە، دا يە بۇلەست
دۇبىۋ اۋداتلە، شتۇ يە پرەويشە ترۇشىۋ

دۇخان اى قاهوۋ. (وہلە نايمە، دا اۋنا
(اۋواپنە نە آرتەريىبا) سنالازى لۇدە او
ستارىيىم غۇديناما اى تۇ زبۇغ منۇغە او-
يۇترە بە دۇخانا، قهۋە، آ اۋسۇبيتۇ آلقۇ-
حۇلنيح يىجا.) لىبەچنيچى سۇ مۇ دۇلازىلى
داۋالى رازنە مەديچينە، ساويەتە اى نابۇتقە،
آلى بى سۈہ اۋزالۇد، يەرە: «واذالمنية انشبت
اظفارهاء الفيت كل تيممة لانسفع» (قاد سمرت
زابۇدە سوۋيە نۇقتە، ویدیەجەش دانى يە دان
زايسى نەقۇرىستى).

مرحوما اۋپلاقۇيۇ اوسيم نەغۇويىخ
نۇغۇ برۇينىح پرىباتە نسا اى وۇجاقا: نەغۇوا
خانۇما، ترى سينا اى دويىبە شىجەرى،
سقۇيا بەتەرۇ دىبەجە، اۋد قۇيىج يە نايستا-
رىي محمد سەيداف. سردارەويىچ، اۋرەدنىق
«معلما». درۇغى مۇ سين اۋچى نا مکتىب
نۇوابۇ او سارايەوۋ، آ ترەجى يە يۇش قاۋ
ديبەتە، قۇيە ايستۇم اۋچى اۋاۋسنۇونۇى
شقۇلى.

رحمه الله تعالى رحمة واسعة وحفه بلطفه
وانعامه فى جنته!

بەدان مرحوموو طالب.

اۋسورت نا پۇلەمىقۇ او ناشۋى
نصرت دۋوى

(پوروقا اورەدنىشتوا)

ناشى سە چىتاتەلى سبەجاپۇ چلانقا
«بدعتى» او ۱۱-۱۲ برۇيۇ «معلما» اۋد

to reći „sened“) priopćuje od Ebu Mes'ud Ensarije ovo: Dođe jedan čovjek hazreti Pejgamberu s.a.v.s. i reče mu: Ja izostanem od sabaha zbog omsice (šareha sahih Buharije Kastalani veli: Ciljao je time na Muaza ili Ebi ibn K'aba) sebeb toga, što nam odukljuje (klanjanje, jer mnogo uči na kijamu). Ja nijesam vidio – veli Ebu Mes'ud - hazreti Pejgambera, da se je na vaizu ikada žešće nasrdio koliko tada; Reče: „O ljudi! Među vama imade onih, koji odbijaju svijet od džema'ata; ko god između vas bude imam u džema'atu, neka skрати učenje, jer za njim imade staraca, slabašnih i ljudi sa potrebom (da se bave vanjskim poslovima)!“¹

Učiti i slušati Kur'an naročito u namazu efdalnije je hiljadu puta od učenja nusret dove, pa se i tude mora imati obzira na starce i slabašne ljude, a ne kamo li u našoj nusret dovi, koja je zglave – na mešru'.

Ja mislim da se čitaoci „Mualima“ sjećaju, kako sam pobijao i napadao ceremoniju „zijareti še'ara seadeta“. Rekao sam između ostaloga, da Alejhiselam nije rekao da se to čini, a da je to lijepo, on bi nam sigurno kazao i naredio. Kazao sam, kako se taj obred - a ja sam ga (makar manjkavo i nepotpuno) ocrtao u svome članku – nije obavljao niti od ashaba niti od tabiina.

Moj je kritičar trebao protivno da dokaže tj. da iznese sahih hadis, koji protivno mojim navodima glasi ili da dokaže, kako su se ashabi ili makar tabiini sastajali ako ne u godini, ono makar u deset godina po jedanput u džamiji ili gdegod u kući - ili makar i napolju - gde bi se uz stanovite ceremonije, uz pjevanje kasida i ilahija, donijela dlaka u staklenici, u kovčegu, zamotanu zelenom čohom, kovčeg svečano položen na određeno mjesto, oko njega se okupili svećenici u svečanom ruhu, obavljaju neprestano molitve, pjevaju ilahije, a svijet u gomilama dolazi, pa sve redom jedan po jedan pristupa stolu, na kojem je kovčeg i

¹ An Ebi Mesud El-ensari kale džae redžulun ila Resulullahi, fe kale: Inni la teehharu an salati-ssubh min edžli fulan mima jetilu binna. Fema reejtu-nnebijje s.a.v.s. gadabe fi mevzati katt ešedd mimma gadabe jevmeizin fe kale: Ejuhennasu, in minkum munferin fajekum emame-nnase fel-judžez fein min veraihi el-kebiru ve-ddaifu ve zul-hadždže!“ Imam Muslim donosi u ovome smislu mnogo hadisa sa raznim senedima (vidi džuz 12 s. 41, 42,43 i 44). Mom je kritičaru slobodno, da se obrati i na sahih Buhari kao i na koji „Sunen“.

na njemu staklenica, skrušeno glavu poginje, čitajući molitvu, ljubi staklenicu i na čelo meće itd. (Sve ama baš sve kao u kršćana, dapače su ovima taš izvadili).

On je preko ovoga šutke prešao, držeći se iste taktike, kojom se poslužio pobijajući me za našu nusret dovu. Isticao je drugo koješta, dotičući se sporednih stvari a glavni dokaz moj okolišava i nigđe mu ne pristupa. Neko bi mu možda dobacio onu Mažuranićevu:

„Sramota je takome junaku
Džilitnut se ne pogodit cilja.“

A ja ću, da ga malo obranim, reći: Nije se on ni džilitao u svrhu da pogodi cilj, nego samo da malo demonstrira...

On je govorio o «tebrik činjenju», čega se ja u svome članku nijesam doticao, i to je htio da identificira sa čitavim spomenutim «obredom». (O tome kasnije)

Kritičar se je kako rekoh hvatao sporednih stvari i samo se na njih osvrtao. Evo tome primjera:

Ja sam rekao: Alejhiselam nije dao, da se njegovoj ličnosti živoj odaje kakvo veliko poštovanje i da se spram njega ustaje na noge, a kamo li da rekne da se njegovoj dlaci čini poštovanje u obliku ibadeta, da se ljubi, na čelo meće itd. Citirao sam jedan hadis, kojim Alejhiselam zabranjuje da se ustaje spram njega na noge. Nijesam spomenuo, ko je hadis rivajet učinio, jer se toga tada nijesam sjećao, samo sam u primjedbi napomenuo, da se hadis nalazi u «Šifau – ššerifu». Sad pak ističem, da je rečeni hadis rivajet učinio Ebu Davud, od Ebu Imameta r.a. a i sami Kadi 'Ijad ga donosi sa esnadom.

On se dotiče onoga, što sam rekao da Alejhiselam nije dao da mu se čini kakvo veliko štovanje, pa da to pominje zajedno s navedenim hadisom, citira iz «Šifa'a» šta je rekao Urve ibn Mesud, koji bijaše očevidac onih počasti i štovanja, koje ashabi činjahu prema hazreti Pejgamberu, u vrijeme kad je kao delegat Kurejševića (mećanskih pogana) došao među muslimane s tom misijom, da se sklopi poznato primirje, zvano «Sulh Hudejbije». Iza citata veli kritičar: «Ovo je viđao hazreti Resul, pa nije zabranio, a to je

(koje «to»? – ili te počasti i štovanja, ili obred «zijare še'ari seadeta»? – primjedba Kor.) takrir Resul i nije bidat».

Iz ovoga se vidi, da moj kritičar ili ne zna ili neće da zna, da je to bilo iznimno, jer se je time htjelo pokazati neprijatelju, koliko su muslimani odani prema svome glavaru (Resulullahu s.a.v.s.) i kako ga štiju, da bi neprijatelj izbio iz glave i svaku pomisao, da bi oni njega izdali i ostavili na cjedilu. Alejhiselam, koji je rekao: «El-harbu hid'atu», bio je ne samo peygamber, nego i vrstan komandant i vješt diplomata. - Taj postupak ashaba, kojem Alejhiselam nije htio tada prigovoriti, učinio je, da je Urve ibn Mesud, kad se je vratio među Kurejševiče, rekao „O zbore Kurejševiča! Ja sam dolazio kajsaru (Bizantijskom caru), išao sam isto tako i Kisru (perzijskom kralju) napokon sam dolazio i Nedžašiji (abisinskom kralju), i ja, kunem vam se Bogom, ne vidjeh ni jednog cara među narodom, kao što je Muhamed (s.a.v.s.) među svojim drugovima; vidio sam ljude, koji ga nikada izdati neće». ² (svršice se)

***

God. III/1912-13., br. 6 (9. mart 1913/30 rebiul-evvel 1331), str. 81-89.

**Sidki:
ODGOVOR NA ODGOVOR
(svršetak)**

Moj kritičar - razumije se pobijajući (?) moje navode i opravdavajući naš zijaret še'are seadet (?) – poziva se i na jednu oporuku Muavijetovu (r.a.) koji da je pred smrt naredio, da se, kad umre, zamota u Alejhiselamovu košulju i izar (zastirač) – što bijahu u njegovu posjedu – i da mu se na čelo metne i sveže Alejhiselamovih dlaka i nokata. - I ovo kao i ono predašnje prenosi iz «Šifa'a». Nijesam ispitivao ukoliko ovo odgovara istini. Može biti da je to Muavija i oporučio, a može biti da i nije. (Treba znati, da nije sve sahih /ispravno i tačno/ što god se nalazi u

² «Ja me'ašeru Kurejš! Inni kad dži'tu Kajsar fi mulkihi ve Kisri fi mulkihi ne En-Nedžaši fi mulkihi ve inni vallahi ma reejtu meliken fi kavmin kittu te'azimehu ashabehu ma ju'zamu Muhammeden ashabuhu.» Ve kad reejtu kavmen la juslimunehu ebeden" – Buhari, Šifa.

«Šifau», tamo se nalazi pogđe što – naročito ono, što je pisac donosio bez «seneda» - što nije vjerodostojno i što su učenjaci - kritičari osudili.) Ali recimo da je istina. Zar ovaj postupak Muavijetov - koji samo kazuje njegovo privatno mišljenje u stvari «tebruk činjenja» i koji se ne temelji ni na kakvu delilu (inače bi za njega znali i ostali ashabi), nego samo na husni zannu Muavijetovu -, zar on da posluži dokazom, kako je čitava naša spomenuta ceremonija mešru"? Kad bi i naš Mualim iz Tuzle oporučio, da se, kad umre, zamota, ne u Alejhiselamovu, nego u kakvog še(j)ha košulju i gaće i naredio, da se čitava džaka šehovskih kosa s njime u kabur zakopa, - pa ne bih o tome nikada ni riječi napisao. Ja bih rekao: E pa eto to je njegovo shvaćanje i neka mu bude! Ali kad bi se to počelo širiti i običavati i među ostalim muslimanima i poprimilo karakter jedne islamske ustanove, koja se općenito vrši, onda bih viknuo baš i kao na spomenutu ceremoniju, jer mi gajreti dinije ne bi dopuštala, da mirno gledam, kako se u islam uvlače bidati i unose stvari, za koje nije znao Alejhiselam.

Reći će mi kogod: Nemoj ti savnjivati Muavijeta - r.a.! - sa mualimom iz Tuzle, jer je Muavija sahabi (ashab), a što god je koji sahabi uradio, to je bilo dobro i trebamo to i mi da činimo. Ja na to velim: Nije tako, pa makar moj vrli kolega i isticao – kao hadis – «ashabi ke-nnudžum, biennehum iktedejtum ihtedejtum» (Moji su drugovi kao zvijezde, za kojim god pođete, izaći ćete na pravi put). On je po svoj prilici ovo naveo misleći, da će me odjednom time utući.

Nu, da vidimo!

Citirane se riječi ističu kao hadis. Ali sve, što se navodi kao hadis, nije autentično. Imade i apokrifnih (mevdu') hadisa. Mome kritičaru - izgleda mi - sve je sveto, što god vidi napisano u kojem kitabu. Za njega je ili nepoznata ili bez vrijednosti klasifikacija hadisa, provedena po muhadisinima, po kojoj se hadisi dijele u: mutevatir, mešhur, sahih, daif, munkir, hasen, mevdu', mursel, mevkuf itd.

Citirani su hadis rivajet učinili: Bejheki sa dva, tri esnađa, ali je sam rekao, da su svi

daif, Ibn Adi, ali je i njegov esnad također daif; Darektani i Ibn Abdulbirr, oba istim esnadom, za koji posljednji (Ibn Abdulbirr) reče: «Haza esnad la tekum bihi hadže» (Ovo je esnad - tako slab - kojim se ne može ništa opravdati ni dokazati); I napokon Abd ibn Hamid, za čiji esnad odnosno sami hadis veli imam Bezar: «Munker la jesih».

Eto dakle kako je stalo s navedenim hadisom. Uostalom i da ne znamo, kako su se o njemu izrazili kapaciteti u ilm hadisu, možemo po zdravom razumu svome zaključiti, da je taj hadis gajr sahih, ako bi se tumačio onako, kako se vidi da ga mualim iz Tuzle hoće da tumači (bolje reći: shvaća). Jer nijesu ashabi - to svi znademo - nepogriješivi;

ismet (nepogriješivost) je mahsus pejgamberima. Ashabi – kao ljudi – mogu pogriješiti u mnijenju i shvaćanju, mogu se ogriješiti i o vjeru, kao što se i jedno i drugo ispostavlja. To je sve moglo biti, jer su i oni, kako već napomenuh ljudi, a ne meleki niti ma'sum – pejgamberi. Ovom konstatacijom se ne poriče ashabima - r.a.! - fadl i prvenstvo pred svim drugim generacijama, što im priznaje hadisi šerif: «Hajrul-kurun kami...» i mnogi drugi hadisi.

Protiv navedenog hadisa odnosno protiv shvaćanja njegova sadržaja u onome smislu, kako ga shvaća moj poštovani kritičar, neka mi je slobodno upozoriti na jedan historički fakat (vek'a tarihiije) i zatim staviti jedan upit.

Kada su se sastali Ebu Musa El-Ešari i Amr ibn As - prvi pouzdanik hazreti Alije, a drugi hazreti Muavijeta - da riješe čvor, koji je postojao između njihovih opunomoćitelja, nakon što su se prethodno obavezale obje stranke, da će usvojiti njihovo rješenje, - šta su bila rečena dvojica među sobom uglavila, a kako je kasnije stvar ispala? Nijesu li bila oba zaključila, da će svrgnuti s mekam hilafeta i hazreti Aliju i Muavijeta, pa da onda svijet nanovo bira sebi halifu. To su mogla učiniti, jer im je data neograničena vlast i povjerenje. Svijet se je iskupio, čekajući, kako će pouzdanici stvar riješiti. Po nagovoru Amr ibn Asovu ustao je prvi Ebu Musa i držeći se stvorenog zaključka dao je ovo

očitovanje: «O, ljudi! Na temelju utvrđenog sporazuma između mene i moga druga izjavljujem, da ja svoga opunomoćitelja - hazreti Aliju - svrgavam s prijestolja hilafeta i lišavam ga časti halife!» - Zatim je istupio Ibn As, i mjesto da dadne očitovanje, da je i on svrgnuo Muavijeta, on je rekao: «O ljudi! Vi svi čuste, da hazreti Aliju njegov pouzdanik Ebu Musa svrže s hilafeta. I ja ga, čujte dobro, svrgavam i za halifu potvrđujem Muavijeta,». Amr ibn As je dakle makar sahabi lukavo prevario dobrog Ebu Musa El-Ešariju. Pitam sada: kad bi se kogod ugledao u Amr ibn Asa i ikteda čineći zatim lukavo varanje učinio sebi zanatom, bi li mu se reklo, da čini dobro i da ide pravim putem (da je ihteda učinio), jer da se je poveo za jednim sahabijom.

Imajući u vidu sve ovo, što do sada istaknuh, svako će, držim, dati mi pravo kad sam gore rekao «nije tako» i sobom moći zaključiti, da navedena oporuka (vasijet) Muavijetova – ako je istina – ne može opravdati naš zijaret š'ar seadet, sve kada bi ona delalet činila na njezin mešruijjet, što nikako ne stoji, nego se samo iz toga vidi Muavijetovo tebrik činjenje sa dlakom i noktima Resululahovim“.

Alejhiselam je rekao - to su rivajet učinili: Tirmizi sa dva esnada; Ibn Madždže također sa dva esnada: Ibn Habban i Hakim: svi od Huzejfeta r.a. i napokon Hakim još od Ibn Mesuda i veli da je hadis sahih-: «Iktedu billezine min be'adi: Ebi Bekr ve Umeru!» (Slijedite onu dvojicu iza mene: Ebu Bekra i Omera!) - Ebu Davud, Tirmizi i Nesai rivajet čine od 'Irbad ibn Sarijeta: «'Alejkum bisuneti ve sunetul-hulefai-rrašidine min be'adi!» (Držite se mojeg suneta /onoga, što sam ja radio i govorio/ i suneta hulefai-rrašidina iza mene /Ebu Bekr, Omer, Osman i Alija, r.a./!)³

Je li i jedan od ova četiri velika muža i islam-

3 Ovom prilikom ću donijeti jedan značajan pasus iz Zubejdijina „lthafu-sseadeta“ (šerhul-ehjai): „Ve kale šarihu-Ssahavije: „Tertib el-hulefai-rrašidin ketertibihim fil-hilafeti, illa ennel ebi Bekrin ve Umeru meztun, ve hije inne-nnebijje, s.a.v.s., emerena bittiba'i sunete elhulefai-rrašidin ve lem biemerena bililtidai bilefal illa bi ebi bekrin ve umere; fe kale: iktedu billezine min beadi ebi bekrin ve umere! Ve fereka bejne ibtai sunetihim veliktidai bihim fe hale ebi bekrin ve umere fevka hali usmane ve alij, radije-lahu anhum edžmein!“ – Neću ništa da komentiram!

ska glavara, kojim bittifak ehli sunne poslije Pejgambera pripada efdalijet pred svima muslimanima svih vjekova, je li i jedan od njih rekao, da se svijet 27. noć ramazana ili u koje drugo vrijeme u godini iskuplja na određeno mjesto, gdje bi se iznijela dlaka Alejhiselamova, pa se svijet njoj klanjao, ljubio je, na čelo metao (i ne znam šta se još to kod nas radi)? Je li to koji rekao i činu prisustvovao? Je li se to činilo makar i preko njihove riječi? - To niko, ama baš niko ne može ustvrditi, jer ni jednog sahih – a koliko mi je poznato, ni gajri sahih – esera o tom nema. Ili te najveće sahibije - ridvanullahi 'alejhim edžmejn! - hulefai-rrašidin nijesu marili za svojim Pejgamberom i on im nije bio drag, kao što je nama? Haša sume haša!

Je li se to tako radilo makar i poslije hulefai-rrašidina, dakle u vrijeme tabi'ina? – Nije; to niko ne može dokazati. Ne velim da ne može kazati, pa možda se i pozvati na kakova pisca ili djelo, koji ali niti dotični pisac niti dotično djelo ne imponuje ni jednome obrazovanome alimu, niti oni imadu ikakva i'tibara kod ehli esera – na pisca, kao što je pisac „Kark Suala“, mevize „Deretu-nnashin“ ili čak i kao učeni i znameniti „Vakdi“, za čije djelo reče imam Malik: „La jehilu nazaru fihi“. Dakle može kazati, ali ne može dokazati.

Uza sve ovo moj je kritičar napisao i ove riječi: «Tebrik činjenje ashabsko i tabi'insko sa kosom i noktima i pljuvakom Resulullahovom, to je poznato i sjajno» (Valjda je htio reći: «jasno», pa nije uvarisao). «Kao sunce i nitko se tome od ashaba ni od uleme ondašnje nije protivio, a to je «la tedžtemi' umeti 'ale-ddalaleti...» (ovo su doslovno njegove riječi.)

Ovim riječima, čini mi se, moj kritičar htio je lukavo, upravo furtimaški ubaciti u glavu neobaviještenim čitaocima, naročito koji budu «odgovor» letimično pročitali, kako je bajagi naša ceremonija «zijaret šear seadeta» sabit bila (ispostavila se) idžma' umeutom. Ostavio je sebi ipak vrata, kuda da se mogne izvući u slučaju ako ga uhvati za jaku, pa da mogne reći: E pa ja nijesam rekao, da se je obred zijaret šear seadet kako se to u nas praktikuje, ispostavio idžmaom, nego

samo tebrik činjenje...

Da idžma' bude važio kao hudžet šerije treba da imadne podlogu ili u kitabu (Kur'anu) ili u sunetu, inače u šerijatu nema nikakve obvezatne moći. A je li lahko idžma' uopće, a naročito u ovoj stvari konstatirati? Da čujemo šta veli o tome učeni imam Gazali u svome djelu «Fejsalu-tefrika bejnel-islami ve-zzendekatti»:

«Ve ema ma jestendu fihi ilel-idžma' feder-eke zalike min agmadil-ešjai iz šeretahu in jedžtemi' ehlul-hall vel-'akd fi se'ide vahid fejeteffeku 'ala emri vahidin ittefekan bilafzi sarihin, summe jestemirru 'alejhi muddetun 'indekum ve ila temam inkiradul-asri inde kavm ev jekatibuhum emame fi iktari ila redd feje'huzu fetavihim fi zemani vahid bihajsi tetefiku akvaliuhum ittifakan sarihan hatta jemtene'a-rudžu'u anhu vel-hilafu be'adehu. Sumenzaru fi inne min halifin be'adehu hel jekfur? Lienne mine-nnasi men kale: iza džaze fi zalikel-vakt en jahtelifu fejahmilu tevafukuhum 'alel-ittifak (ej mesadefetun) ve la jemtene'a 'ala vahidin minhun en jerdže'a beade zalik. Ve haza gamizun ejdan. (strana 18)

Jedno od najzamršenijih pitanja, koje je veoma teško riješiti, jest pitanje, da li za stano vitu stvar postoji idžma', jer uvjet ostvarenja idžma'a jest to, da se pouzdanici uleme (ehlul-hall vel-'akd) u jednoj zemlji sastanu, te da se slože u jednoj stvari izrijekom, pa da na tome ostanu neko vrijeme, kako veli jedna grupa uleme, ili do isteknuća dotičnog vijeka, kako veli druga grupa uleme; ili da halife cirkularno zatraži mnijenja uleme iz svih krajeva zemlje, pa u isto vrijeme dobije njihove fetve, koje se budu međusobno slagale, glaseći tako jasno, da je isključeno, e bi se kasnije kogod od njih (izdavača fetvi) mogao izvući i izmotati i da bi tako mogao kasnije među njima nastati nesuglasje. Zatim je pogledati: Hoće li se onaj, koji kasnije zauzme drukčije stanovište, tekfir učiniti? Jer nekoji vele: Kada je u vrijeme ostvarivanja

idžma'a moglo i smjelo biti, da se dogodi nesuglasje, onda ako se to nije dogodilo, bilo je to slučajno i slobodno je pojedinim faktorima idžma'a, da kasnije povuku svoju riječ... I ovo je također zamršeno.

Ovo je smisao gore citiranih riječi. Kako je teško idžma' konstatirati? Bilo je uleme, koja je zbog istaknutih poteškoća i zamršenosti samog pitanja rekla: Nije moguće, da se idžma' dogodi. Drugi rekoše: Moguće je, ali se ne događa.⁴ Treći vele: Događa se, ali se ne može znati ni konstatirati.

Pa i ona ulema - a to je džumhur - koja zastupa mišljenje, da je idžma' hudždžet kat'ijehu, stavlja jedan veoma težak uvjet, a taj je, da se tevaturom nakl učini.

Ovo sve kaže da konstatiranje idždžma'a u stanovitoj stvari nije bojadžinski kup. Kako to mualim iz Tuzle - izgleda mi - misli. Imam Gazali veli: Ne može se znati ni konstatovati idžma', što će čovjek pregledati jedan ili dva kitaba (makar ti bili: Šifa' i Halbi sagir). «Innel ilme bil-idžma' la jahsal bimetale' tasnif ve la tasnifine». («Fejsalu-ttaferreka» strana 19) Čuvati kod sebe jednu dlaku ili koju drugu stvar Alejhiselamovu (ili makar kakva drugog dobra čovjeka) teberekana (sluteći time sreći i uguruu) - kao što se pripovijeda za slavnog vojskovođu Halid ibn Velida r.a. da je u kapi nosio nekoliko dlaka Alejhiselamovih sluteći time da će ga pratiti sreća u boju - to je «tebrik činjenje» moga poštovanog kolege, ono je sasvim druga stvar, nego što je: Klanjati se dlaci, ljubiti je, na čelo metati itd. odnosno sastajati se poradi toga na jednom određenom mjestu kao na kakav vjerski obred, gdje se staklenica, u kojoj je pohranjena dlaka, na osobiti način, donese u, zelenom čohom zamotanom, kovčegu, pjevajući pri tome kaside i ilahije itd. itd. kako se to već kod nas praktikuje.

Kad bi čovjek udario i protiv samog «tebrik činjenja» od strane pojedinaca, koje bi se sastojalo jedino u tome, što ti pojedinci drže kod sebe recimo dlaku i ljube je i ništa više,

⁴ Bilo je naime uleme, koja ne priznavaše idžma' kao hudždžetu kati'a. Gazali u rečenom djelu („Fejsalu-ttefrika“) veli: «Ve lev enkere ma sebete bil-idžma', fe haza fihi nazarun, lienne me'arifetun kevnul-idžma' hudždžetun fihi gamudun je'arifehu-lmuhasilun li ilmi usulil-fikh. Ve enkere-nizamun kevnul-idžma'u hudždžeu isla, fe sare kevnun illa džema'u hudždžeten muhtelifen fihi». (strana 16)

- kad bi i samo protiv toga udario, zar bi mu se moglo dokazati, da protiv njega govori idžma'? Jer ko je kontrolirao pojedince, ili jesu li ovi puštali delala, koji bi vikao: «Čujte, počujte! Omsica drži kod sebe dlaku Alejhiselamovu i ljubi je?» te na taj način da je bila sva onovremena ulema obaviještena, pa ako ne baš izrijekom, ono makar šutnjom svojom postupak omsice i omsice odobrila i tako se idžma' glede mešru'ijeta te stvari dogodio?

„Kada jedna majka dijete voli i po kosi ga poljubi» - veli mualim efendi iz Tuzle. Biva i mi smo kao majke - inače ženske glave -, a naš Pejgamber - Bože nas prosti! - kao naše dijete, za koje ćemo gladeći i ljubeći u kosu zasvjedočiti, da ga volimo. Sahabei kuram - r.a.! - nijesu Alejhiselama ni gladili ni ljubili u kosu, a ipak su ga voljeli više nego iko.

Ljubav i prema Bogu i prema Pejgamberu iskazuje se slijedenjem Alejhiselama u svemu i svačemu. Euzu billahi: قل إن كنتم تحبون الله فاتبعوني يحببكم الله ويغفر لكم ذنوبكم والله غفور رحيم (٣١) „Reci: «Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijeha vam oprostiti!» - A Allah prašta i samilostan je.“ Dakle onaj, koji pazi na Alejhiselamov sunet, njega sluša i radi onako, kako je on radio i govorio, taj uistinu ljubi Alejhiselama i voli ga. Dočim onaj, koji tako ne radi, ne ljubi ga makar uvijek uza se nosao neznam koliko njegovih dlaka i ljubio ih.

Lev kane hubbuke sadikan la ta'atehu Innel-muhibbu limen juhīb muti'un.

Ljubljenje se nalazi i u drugim vjerskim obredima i džaziz je, pa zašto da nije ovde, kao takbilu-hadžerul-esved ve «utbetul-kabetil-muazameti ve «utbetu-rrevdatil-mutahhereti» (ljubljenje «Hadžerul esveda» u Kabi, praga Kabe i Revde mutahhere, gdje je Alejhiselam sahranjen). - veli moj kritičar. Prije sam negde spomenuo poznato (mualimu iz Tuzle - nepoznato primjedba Kor.) načelo među fakihima „Elibadat mebnaha «ale-ttevkif“. Cjelivanje Hadžerul esveda sabit je bilo sunetom, to je stvar te'abdi i tu se drugo ništa ne može kijas činiti. Dva najveća imama u ilmi hadisu, Buhari i Muslim donose u „Sahihajnu“, kako je

hazreti Omer r.a. tavaf čineći Kabu pristupio Hadžerul-esvedu i nakon što ga je poljubio, rekao ove riječi: Ja, tako mi Boga, znadem, da si ti kamen, koji ne možeš ni škoditi ni koristiti i da nijesam vidio Božijeg Poslanika gdje te ljubi, ja te ne bih poljubio (Kabele Umeru ibn Hattab el-haderel-esved ve kale: Vallahi inni le'alemu enneke hader la tedurru ve la tenfe'u, ve lev la inni reejtu Resulullahi, s.a.v.s., jakbeluke lema kabeltuke“.)

Što se poljubi prag Kabe mu'azeme, to također imade osnov u sunetu, dakle i to je te'abdi. Ljubiti pak prag Revdei mutahhere, - može biti da stoji u mezhebu mualima iz Tuzle ili pisca kakve «mev'ize», ala «Daru-nnasihin», a hanefijska ulema, koliko je meni poznato, ne dade ni primaknuti se blizu Revdei-mutahheri, a kamo li doći do praga i ljubiti ga. Ustalom kad bi i to bilo me'sur, bilo bi kao i ono drugo – te'abdi.

Za spoznanje, da je naša ceremonija «zijaret še'ar seadet» ružan bid'at, ne treba mislim, Bog zna kakva hodžaluka, to bistar i uman čovjek može znati između ostaloga i po ovome: U našim fikhskim kitabima spominju se razni ibadeti, razne vrste namaza i drugih pobožničkih djela, koje je teško i nabrojiti. Među nabrajanim vrstama namaza (nafila) imade ih i takih, kojih se mešrujet i fadilet osniva na posve, ama baš posve slabim delilima, daif hadisima, pa čak i na onima, koji su mevdu'. Dakle ni ovake evo nafile nijesu ispuštene. A o ceremoniji zijareti še'ar

seadetu nigde ni spomena nema. Biva da nema nikakva ni najdaifnijeg esera o tome, dapače do pred naše dane ni mevdu' hadisa o tome nije bilo.

Ja bih min gajri haddin mualim efendiji iz Tuzle preporučio - ako imade sprema da prati djela Ibn Timijetova, a naročito njegovo «Kitabu-ttevsil vel-vesileti», koji, kad bi pomno pročitao, vidio bi, da i mnoge krupnije stvari, nego što su «zijareti še'ari seadet» nijesu mešru', nego – bidat.

Moj je vrlo kolega i poštovani krizičar a u zadnjem odlomku svojeg odgovora govorio nešto o «kasidi», neznam šta mu je dalo tome povoda, ako ne to da mu samo «odgovor» bude sadržavao više napisanih satura. Pošto ja nijesam sam ništa govorio o «kasidi» ni pohvalno ni nepohvalno, to se neću ni osvrutati na ovaj odlomak. Ipak bi mi drago bilo upitati ga: Je li ikada učio išta od mintaka (logike) - ili makar čuo da takova nauka postoji -, zatim: U koju vrstu definicija spada njegov te'arif o «kasidi»: «Kasida je medh Resul“? Ne bih ga vala pitao: «Jesi li se kada bavio arapskom poetikom (naukom o pjesništvu)?», niti ga upozoravao na to, da ova nauka nekako sasvim drukčije definiuje kasidu.

Ja možda i previše poklonuh važnost mualim efendiji iz Tuzle, a može biti da sam ga negde i nehotice malo dohvatio, ali ga uljudno molim, da mi «afv učini!

Vefekna Allahu lema juhibblehu ve jerdahu!

God. III/1912-13., br. 8(5. maja
1913/29. džumadel-evvela 1331), str.
124-127.

1.
**OSVRT NA POLEMIKU O NAŠOJ
NUSRET DOVI**
(poruka Uredništva)

Naši se čitatelji sjećaju članka „Bidati“ u 11-12 broju „Mualima“ od prošle godine, odgovora na njega i odgovora na ovaj odgovor. Mi smo prvi odgovor štampali, mada smo mogli, da to ne činimo (jer to od nas nije ni traženo, budući da je to bilo poslato nama u obliku anonimnog pisma), jer prvo htjeli smo time pokazati da nijesmo pristrani i tjesnogrudni, a drugo – i ovo je, iskreni budimo, još glavnije - radi tadanjih prilika našeg urednika, koji bijaše zabavljen i zabrinut bolešću svoga rahmetli oca, bijasmo u oskudici gradiva odnosno i tema za obrađivanje u listu.

Pisac prvog odgovora, mualim efendi iz Tuzle poslao nam je sada protuodgovor, kojim odgovara Sidkiji na članak „Odgovor na odgovor“. Mi bi trebali i njega štampati, ali ne možemo iz slijedećih razloga:

1. Iako nam radnja sva u cjelosti nije odmah poslana - a to je trebalo učiniti - nego se reklo da će se nastaviti, izgleda da je i protuodgovor zasnovan na dugo i široko, koji bi možda morao izlaziti u dva tri ili više brojeva našega i onako malenoga lista, koji uz to samo jedanput u mjesecu izlazi. Mi bi smo morali dati prostora u listu i Sidkiji, koji – sumnje nema – ne bi ošutio, nego bi se i on ponovno osvrnuo s odgovorom, koji bi možda od protuodgovora dva puta bio veći. Možda bi se kasnije i mualim efendija iz Tuzle opet osvrnuo i tražio da mu se ustupi prostor u listu i Sidki opet ne bi ošutio i to bi bilo ono, što se u mintaku zove „teselsel“, koji ubrajaju u muhale (nemogućnosti).
2. Ne možemo i ne smijemo gnjaviti svoje čitaoce dosadnim i beskorisnim polemikama, a sve o jednoj stvari.
3. Nama se čini da bi se te polemike mogle pretvoriti u lične zadjevice i napadaje,

jer je već Sidki mallo dohvatio mualima iz Tuzle u svome odgovoru, ovaj njemu sad opet dijeli lekcije o adabu i poučava ga kako treba postupati, te napokon iako priznaje da nema oštra jezika, odnosno pera kao Sidki, podsjeća ga na stihove: „In temuddu ila hudžuna lisanekum...“ i „Nedani ki ćun kurbe ‘adiz ševved...“, a to je već od sad kao neki mali izazov. - Ne treba ni napominjati, da „Mualim“ ne smije biti list inada i svađe.

4. Ta naša nusret dova naprosto ne zaslužuje tolike pažnje i polemike. Jer svak znade i priznaje, da ona - bi'tibar vasfiha ve mehalihha - nije ni farz ni vadžib ni sunet ni mustehab. Pače se na nju ne može odnijeti ni onaj mustehab Osman Pazarskog muftije - mustehab ulemai, što ga mualim ef. iz Tuzle u svom protuodgovoru ističe, jer bi trebalo da je istedžab učinila sva ulema ili bar džumhur, a to ne stoji. - Oostalom taj ulemanski mustehab - kao suparnik Pejgamberova mustehaba -, za koji bi, unaprijed znademo, Sidki rekao, da između njega i mustehaba trgovačkog, težačkog i drugih staleža - svaki stalež naime imade svoje mustehabe - nema Bog zna kakve razlike, vrlo je nova stvar i ulum šer'ije nepoznat. Hadis: „Ma re'ahu el-mu'minune hasenen fehuvu 'indellahi hasenun“ imade vrlo uzano polje primjene, stegnuto sa određenim uvjetima, kao što je: da se ne protivi kitabu i sunetu, bio ga taj sunet kavlije ili fi'lijje ili takririje. (Isto se tako može reći i o hadisu: Men senne suneten haseneten...“)

Naše mišljenje o nusret dovi jest ovo: Ona je – bi'tibar asliha – kao i druge dove i kao taka nije munkir, što ni g. Sidki ne tvrdi. Samo je ne bi trebalo i ne valja činiti između farza i suneta, to je ono, što je mekruh i ružan bid'at. Ko god drukčije tvrdi, manjka mu delil, osim kor. Mukalidskog: Kale „Fulan“ i „reva ‘an Fulan“ i za njega bi naš Sidki rekao: „In jetbe'une illez-zanne ve ma tehva el-enfus“. Za nas su Sidkijini dokazi sasvim ubjedljivi. Mi ih nećemo ovdje ponavljati, niti na njihja štogod dometati. Nećemo isticati ni to, da je

ona ulema, koja je tedžviz činila učiti fatihe «Likifajetil-muhimmat», dove i virdove, pripadala – bar u ogromnoj većini – ehli tesavvufu, inače vrlo nebrojenih bid'ata, nećemo napominjati ni to, kakav imadu sud o tome nama najimpozantniji musanifi i šarihi fikhs-kih kitaba iz kola pošljednje uleme, kao što su: Berhanu-ddin Ibrahim Hilbi, „Šerneblali“ pisac «Nurul-idaha» odnosno i «Merakil-felaha», «Ala'u-ddin el-hiskefi» pisac «Darul-muhtara» i «Ibn Abidin», čiji su kitabi kod nas toliko uvaženi, da su uzeti za obvezatne medreske kitabe i svakodnevni muredže' naše uleme i muderrisa. Upozorićemo samo na jedan fakat, što ga pristaše dova i virdova između farza i suneta radije ističu, negoli protivnici njihovi, a taj je, da je stvar muhtelif fihi (prijeporna), pa je već i stoga treba napustiti, da se izbjegne hilafu, jer na primjer u našem slučaju ako izostaviš dovu između farza i suneta, nećeš rasrditi mudževvize, niti će te koriti, jer ni oni ne kažu, da to treba činiti. Možemo još upozoriti na jednu stvar, a ta je: Bog dž. š. je rekao: *فإن تنازعتم في شئ* "A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet" /Ako se vi posvadite o nečemu, obratite se s prijepornom stvari na Boga (Njegov kitab – Kur'an) i Pejgambera (njegov sunet: kavlije, fi'lijje, takririje), ako ste bili vjerovali u Boga i Sudnji dan/, pa prema ovoj uzvišenoj zapovijedi moramo riješiti spomenuti ihtilaf (prijepor) obrativši se na Alejhiselamov sunet, a taj je – ispostavilo se je – sastojao u tome, da bi Alejhiselam čim bi obavio farz, odmah prešao na obavljanje suneta, ne zadržavajući se između toga više, nego što bi mogao reći: «Alahumme ente-sselamu...»

Držimo da je ovo dosta. Možemo napomenuti još dvije zgodne primjedbe, koje potječu od ljudi iz kola avama, i od kojih druga i ako izgleda cinična, prva nam se je vrlo dopala. Naime u jednom se društvu uzelo raspravljati o našoj nusret dovi, našto jedan od prisutnika reče: «Da je ta naša nusret dova kakva dobra i lijepa stvar, ne bi uz nju avam ovoliko prionuo i za nju se zagrijavao». Drugi dočeka: «Mi neprestano

dovu činimo, a Turska sve komad po komad zemlje gubi...»

Završujući ove retke ne možemo, a da ne istaknemo svoje veselje nad tim što i među našim kolegama – mualimima - imade ljudi vjerski dobro obrazovanih, sa dobrom mutaleom i sposobnošću raspravljanja mesaili fikhije.

-----

pozivu brčanskih muallima, ističe također u „Hrvatskom Dnevniku“ način kojim da će se moći ostvoriti naše želje, a taj je, da se još od sada počne utirati put, kako bi pri budućim izborima za vakufsko-mearifška tijela došli u vakufsko-mearifski sabor muallimi bar u većini; to da je jedini način, koji i ako je spor, ipak je — veli dopisnik — siguran. Mi i ako nemamo šta prigovoriti ovome načinu, za koji bismo jâko željeli da se ostvari, ne slažemo se s dopisnikom u tome, da se na drugi način ne može nama pomoći, odnosno da se prije toga ne će naše stanje poboljšati.

Pitanje poboljšanja muallimskih beriva je aktuelno i ono se ne da više skidati s dnevnog reda. U to su, držimo, kao što i iz upućenih krugova doznajemo, uvjereni i naši najviši faktori, pa i oni, koji nijesu bogzna kako prema nama prijateljski raspoloženi. I oni vide, da se ne može i ne smije dalje pustiti, da se muallimi pate svakom mukom živeći u današnjem vremenu s plaćom — čitaj: s milostinjom! — u iznosu od 30, 40 i 60 K. I oni su već uvidjeli, da muallimi s tom plaćom žive gore od hamala, podvornika i metlara, a da to nikako ne odgovara njihovom uzvišenom — i napornom — zvanju, što ga vrše kao narodni prosvjetitelji i uzgajatelji sićušne dječice. I oni su došli do uviđenja, da muallimi nemajući prilike da zarade na drugoj strani moraju reći svom ljudskom ponosu i dostojanstvu: ej dovale! izgledajući kad će im ko šta pružiti, jer se sa sadanjem plaćom ne može živjeti ni najskromnije. Da takovi ljudi ne bi smjeli odgajati djecu i narod, jer odgajatelji treba da služe uzorima ljudskih vrlina, među kojima rečena svojstva prva mjesta zauzimaju i koja jednom narodu, ako hoće da bude nešto, nipošto ne smiju manjkati, to svaki bistar čovjek priznaje. To sve uviđaju naši najviši faktori i moraće tome da učine kraj.

Osim toga uviđa se prijeka potreba reforme mekteba, na čemu se je već počelo i raditi, a čemu ona, kad je ne bude imao ko provoditi i ne bude se dolazilo do onoga, što se želi njome postići. Na dnevnome redu je i reforma dar-ul-muallimina, za koju se drži, da će se provesti još početkom ove školske godine. Ali ko će pohoditi taj reformirani dar-ul-muallimin, za koji se predviđa da će se naukovno vrijeme u njemu podignuti na 4 godine, ako budu plaće muallima onakve, kakve su danas. Vjerujemo, da će biti talebe, koja će ga pohoditi, ali ne vjerujemo, da će po svršetku njegovu zauzimati muallimska mjesta, jer će radije ići u dnevničare, ako ne bude dalje htjela gdje učiti. Pa zar će i sadanji muallimi sve ostati u svojoj službi, ako bi i dalje bivali plaćeni kao što su sada? Ostali bi na muallimskim mjestima samo oni, koji nigdje i ni na kakvoj strani ne bi mogli naći bolje zarade, ostali bi dakle samo fizički i duševni bogalji. Zar da se s ovima postigne cilj reforme mekteba?

Sve to uviđaju naši kormilari i oni, kako smo s upućene strane obaviješteni, ozbiljno premišljaju o pobolšanju sadanjeg muallimskog stanja.

می ایسقره نو بوزدراولسامو قوراق
 و رهفورمی ناشیح و بهرسقیح اوچه ونیح
 زاوودا، قویه سه پیتانه نیسه مؤغلو ویشه
 اودلاغانی. نهق سه زابوچنه، یا قاقو بیلوا
 سامو نه ستویمو ای بهسپاوایمو، نهغو سه
 میچیمو ای رادیمو، نهونتوآله نه دوسنایه
 ای ماحانه مؤزه مو بومالو ای قاسنیسه
 ایسپراولسانی. بوزه س خیروم!

پیتانه رهفورمه مه کتبا، چیمی سه
 نه لایبورات نالازی سادا او روقاما مه کتبا.
 سقوغ ره فوره تا قود واقوفسقه او براوه،
 واقوفسقی سانبور نیسه یوش بره تره ساو. والدا
 چه دوجی نا بره تره س، قاد سه بوده سانبور
 ساستاو نا سوویه ره دووونو به سه نسقو
 زاسیبه دانه. بو نومه چه ناوقا او مکتبیا
 ای اووه غودینه اوستانی بو ستاروم.

Kad će se poboljšati stanje muallima?

Pitanje, koje stavismo u naslovu, iznosi se odavno s mnogih strana ne samo iz krugova muallimskih, nego i drugih ljudi, koji su ili prijatelji muallimima, ili im na srcu leži valjan odgoj naše nejačadi i napredak u vjerskoj nastavi u mektebima. Ali se u zadnje vrijeme s mnogih strana na srijedu iznosi i drugo pitanje, a to je: hoće li se muallimima ikada uopće poboljšati stanje? Ljudima, koji se ovako pitaju, zavladao je, izgleda, očaj u punoj mjeri i oni na temelju prošlosti posve pesimistički gledaju u budućnost, kao što shvataju i sadanjost.

Mi sa svoje strane odgovaramo na ovo zadnje pitanje posve sigurno: muallimima će se poboljšati stanje i to mora se poboljšati, jer ovako dalje ne ide. Na prvo pitanje i ako ne možemo dati točna odgovora, ipak sa nekom sigurnošću tvrdimo, da nije dugo dotle, kad će se uslišati vapaj muallima i udovoljiti njihovoj neophodnoj potrebi, koju ne samo mi, nego svi pametni ljudi smatraju općom potrebom našega milleta, jer o tome zavisi unapređenje odgoja i osnovne vjerske naobrazbe naše mladeži.

Nedavno izade u „Hrvatskom Dnevniku“ dopis brčanskih muallima, u kojem se tuže na zapostavljanje našeg staleža, ističu kako se više ne može podnositi sadanje stanje i pozivlju druge kolege na dogovor o tome, kako bi se iznašao način, kojim bi se moglo pomoći i dokončati ovo nesnosno stanje. Dopis jasno kaže, kako su brčanski muallimi izgubili svaku nadu u poboljšanje našeg stanja, osim ako bi se našao način, kojim bi se naši predpostavljeni, što muallimskim nebom vedre i oblače, prisilili na to, da izađu u susret našim željama. — Jedan muallim odazvavši se

**BIBLIOGRAFIJA
RADOVA
MUALLIM
1910-1913**

Osman LAVIĆ

Uvod

Jedan od zaključaka godišnje skupštine muslimanskog Muallimsko-imamskog društva za Bosnu i Hercegovinu, održane u ljeto 1910. godine, bio je da se pokrene list Društva pod naslovom „Muallim“. List je počeo izlaziti oktobra 1910. godine kao mjesečnik na bosanskom jeziku, arapskim pismom. Samo nekoliko brojeva imali su priloge štampane latinicom najčešće na dva lista. Časopis je izlazio dosta redovno, sa izuzetkom nekoliko dvobroja, na šesnaest stranica, formata knjige. Zadnji broj „Muallima“ izašao je u septembru 1913. godine. I pored ambiciozno postavljenih ciljeva deklariranih u uvodniku prvoga broja, te čestih apela tokom izlaženja za ažuriranje pretplate i uključivanje šireg broja saradnika različitih profila, list nije uspio okupiti značajniji broj saradnika što je, nužno, utjecalo i na raznovrsnost i kvalitet priloga koji su bili zastupljeni u njemu. Glavni teret u obezbjeđivanju priloga i popunjavanju predviđenog broja stranica pao je na samu redakciju, odnosno njenog glavnog urednika Muhameda Seida Serdarevića. Teško je utvrditi stvarni broj priloga iz pera njegovog urednika s obzirom da je veliki broj članaka štampan bez potpisa autora. Za pretpostaviti je da je većina tih natpisa upravo iz pera samog Serdarevića. List je redovno imao rublike „Društveni glasnik“ i „Bilješke“ koje su popunjavane sitnim vijestima agencijske prirode. Pa i pored kratkog vremena izlaženja, „Muallim“ je odigrao veoma pozitivnu ulogu u borbi Muallimsko-imamskog društva za bolji status ovoga staleža i objektivnijem informisanju tadašnje javnosti o teškom materijalnom i statusnom položaju u kojem su se našli imami i muallimi u Bosni i Hercegovini početkom XX stoljeća. Jedan od načina da se stekne uvid u strukturu časopisa jeste izrada bibliografije radova koji su u njemu objavljeni. S ciljem objektivnog prikaza same strukture „Muallima“ i karaktera radova koje je na svojim stranicama donosio, odlučili smo se za predmetnu bibliografiju, gdje smo u pojedine cjeline grupisali teme koje su preovladavale u ovom listu. U okviru jedne tematske cjeline radove smo poredali abecednim redom. Nastojali smo u bibliografiju uvrstiti i najsitnije vijesti kao zasebne radove u želji da što podrobnije predstavimo kompletan sadržaj objavljen u 36 brojeva tokom trogodišnjeg izlaženja ovoga lista. Želimo istaći da je devedesetih godina prošlog stoljeća Institut za književnost u Sarajevu objavio selektivnu bibliografiju književnih priloga u ovom listu, što predstavlja tek jedan aspekt njegovog značaja i doprinosa u duhovnom i kulturno-prosvjetnom životu muslimana u Bosni i Hercegovini.

ISLAM

Abduhu, Muhammed:

1. Neki važni principi islama. God. III/1912-13., br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. 163-166. *Šejh Muhamed Abduhu. Preveo : M. Tufo.

Ahmed, Ferid:

2. Islamijet i medenijet /islam i civilizacija/. God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 148-150.

Ahmed, Rasim:

3. Menakibi-islam : islamske vrline. God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 150-151; br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), 168-169. *Preveo: Tufo.

Din:

4. Din. God. I/1910-11., br. 1-2 (oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328.), str. 10-12; br. 3(decembar 1910/zul-hidždže 1328), str. 37-40; br. 4(januar 1911/muharrem 1329), str. 53-55; br. 5(februar 1911/safer 1329), str. 73-76; br. 6(mart 1911/rebiul-evvel 1329), str. 96-97; br. 7(april 1911/rebiul-ahir 1329), str. 114-116; br. 10(juli 1911/redžeb 1329), str. 160-163. *Nedostaju stranice 65-72. Greškom paginiran broj sa 73 umjesto 65. Nepotpisan.

Ispravi:

5. Ispravi. God. I/1910-11., br. 6(mart 1911/rebiul-evvel 1329), str. 106. *Ispravka štamparske greške u navođenju jednog hadisa u nastavku članka "Din". U rublici: Bilješke. Nepotpisan.

Jedan predlog:

6. Jedan predlog : Povodom nastupa rebiul-evvela. God. II/1911-12., br. 6(mart 1912/rebiul-evvel 1330), str. 84. *Prijedlog da "Društva" povodom Mevluda priređuju mevludska sijela. Nepotpisan.

Kurbanske kožice:

7. Kurbanske kožice. God. II/1911-12., br. 3(decembar 1911/zul-hidždže 1329), str. 46. *Apel da se kurbanske kožice poklone Društvu. U rublici: Društveni glasnik.

Mevludi-šerif Nebevi:

8. Mevludi-šerif Nebevi. God. II/1911-12., br. 6(mart 1912/rebiul-evvel 1330), str. 81-83. *Nepotpisan.

Muallim iz Tuzle (pseud):

9. Odgovor na članak "Bid'ati". God. III/1912-13., br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 50-53. *Kritički osvrt.

Nevevi, Imam:

10. Četrdeset hadisa. God. III/1912-13., br. 7(7. april 1913/29. rebiul-ahir 1331), str. 99-106; br. 8(5. maja 1913/29. džumadel-evvela 1331), 117-120; br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str.136-142.

Odlomak iz povijesti dini - islama:

11. Odlomak iz povijesti dini - islama. God. II/1911-

12., br. 8(april 1912/džumadel-evvela 1330), str. 114-117; br. 9-10(maj-juli 1912/džumadel-ahir 1330), str. 138-141. *Tumačenje nekih vjerskih pojmova. Nepotpisan.

Ramazan šerif:

12. Ramazan šerif. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 193-197. *Nepotpisan.

Serdarević, Muhamed Seid:

13. Vjerovanje u Božije bivstvo. God. II/1911-12., br. 1(oktobar 1911/ševal 1329), str. 2-4; br. 2(novembar 1911/zul-kađe 1329), str. 17-18; br. 3(decembar 1911/zul-hidždže 1329), str. 37-40; br. 4(decembar 1911/zul-hidždže 1329), str. 52-54. *Sa jednog predavanja od našeg urednika. Tekst je nepotpisan. Kasnije je štampan kao knjiga: *Istinitost Božijeg bivstva i Muhammedova poslanstva*. -[1. izd.]. - Mostar : Prva muslimanska nakl. knjižara (M. B. Kalajdžić), 1915. - 35 str ; 20 cm. (Muslimanska biblioteka. Izvanredno izdanje ; broj 12.

Serdarević, Muhamed Seid:

14. Prostitucija i njezine posljedice. God. II/1911-12., br. 6(mart 1912/rebiul-evvel 1330), str. 91-95; br. 7(april 1912/rebiul-ahir 1330), str. 104-109; br. 8(april 1912/džumadel-evvela 1330), 142-145. *Serdarević Muhamed. Nepotpisan. Kasnije štampano kao knjiga: *Dvije opasne socijalne bolesti : (prostitucija i alkoholizam)*. - Mostar : Prva muslim. nakl. knjižara i štamparija (Muhamed-Bekir Kalajdžić), 1915. - 33 str. ; 21 cm. - (Muslimanska biblioteka. Izvanredno izdanje ; br. 12).

Serdarević, Muhamed Seid:

15. Tefsir "Elham-i šerifov". God. III/1912-13., br. 8(5. maja 1913/29. džumadel-evvela 1331), str. 115-117; br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 131-136. *Tumačenje značenja prve Kur'anske sure *al-Fatihe*.

Sidki, Muhamed Tefvik:

16. Povijest mushafa /Mesahif/. God. II/1911-12., br. 9-10; 11-12(maj-juli 1912/džumadel-ahir 1330), str. 132-138; 169-176.

Sidki, Muhamed Tefvik:

17. Bid'ati. God. II/1911-12., br. 11-12(avgust-septembar 1912/ša'ban i ramazan 1330), str. 1163-169. *Sidki.

Sidki, Muhamed Tefvik:

18. O posljednjem Božijem poslaniku. God. III/1912-13., br. 1(septembar-oktobar 1912/ševal 1330.), str. 4-6; br. 2(10. novembar 1912/30. zul-kađe 1330), str. 17-20; br. 3(10. decembar 1912/30. zul-hidždže 1330), str. 33-35; br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 4-7; str. 49-50.

*Sidki Muhamed. Tekst je s arapskog jezika preveo Muhamed Seid Serdarević i kasnije, objavio u posebnoj knjizi skupa sa tekstom *Istinitost Božijeg bivstva. Knjiga je doživljela dva izdanja: Istinitost*

Božijeg bivstva i Muhammedova poslanstva. -[1. izd.]. - Mostar : Prva muslimanska nakl. knjižara (M. B. Kalajdžić), 1915. - 35 str ; 20 cm. Muslimanska biblioteka. Izvanredno izdanje ; broj 12 i *Istinitost Božijeg Bivstva i Muhamedova poslanstva* : -[2. izd.] . - Sarajevo : Prva muslim. nakl. knjižara i štamparija (M. B. Kalajdžić), 1942 (Sarajevo :). - 24 ; 17 cm.

*Preštampano iz „Muallima“ God. II(1911-12). O posljednjem Božijem poslaniku : i prilikama nekih drugih vjera / Muhamed Teufik Sidki: str. 11-24.

Sidki, Muhamed Tefvik:

19. Odgovor na odgovor. God. III/1912-13., br. 5(9. februar 1913/30. safer 1331), str. 66-75; br. 6(9. mart 1913/30. rebiul-evvel 1331), str. 81-89. *Odgovor na članak: Odgovor na članak "Bid'ati". Sidki

Uredništvo:

20. Osvrt na polemiku u našoj nusret-dovi : Poruka uredništva. God. III/1912-13., br. 8(5. maja 1913/29. džumadel-evvela 1331), str. 124-127. *Poruka uredništva povodom polemike oko članka "Bid'ati". Nepotpisan.

Va'z:

21. Va'z. God. II/1911-12., br. 11-12(avgust-septembar 1912/ša'ban i ramazan 1330), str. 179-187. *Moto iz Kur'ana: „O vjernici, ispunjavajte ono što govorite“. Nepotpisan.

II KULTURA I UMJETNOST

Pojam kulture:

22. Pojam kulture. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 16-18, br. 3(decembar 1910/zul-hidždže 1328), str. 42-46; br. 5(februar 1911/safer 1329), str. 76-79; br. 6(mart 1911/rebiul-evvel 1329), str. 99-100. *Nepotpisan.

ODGOJ I OBRAZOVANJE

Odgoj

Ahmed, Rasim:

23. Obiteljski život (Hajat aile - savjeti Emame bint Hars). God. III/1912-13., br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban- ramazan 1331), str. 169-171.

Fesadi ahlak:

24. Fesadi ahlak: laž i muzurluk. God. III/1912-13., br. 2(septembar-oktobar 1912/ševal 1330), str. 21-25. *Nepotpisan..

Hamdi, Muhamed:

25. Mladim kolegama. God. I/1910-11., br. 7(april 1911/rebiul-ahir 1329), str. 116-118.

Jedan primjer islamskog mehasin-i ahlaka:

26. Jedan primjer islamskog mehasin-i ahlaka. God. I/1910-11., br. 9(maj 1911/džumadel-evvela 1329), str. 153-157. *Primjer dvojice mladića koji su doveli ubicu svoga oca pred hazreti Omera. Po "Hikmetu". Nepotpisan.

Kućni uzgoj djece:

27. Kućni uzgoj djece : Imami Gazali "Ihja-u ulumidin". God. II/1911-12., br. 3(decembar

1911/zul-hidždže 1329), str. 41-42; br. 4(decembar 1911/muharrem 1330), str. 49-52; br. 5(februar 1912/safer 1330), str. 70-73. *Nepotpisan.

O dječijoj kazni:

28. O dječijoj kazni. God. III/1912-13., br. 2(septembar-oktobar 1912/ševal 1330), str. 25-27. *Nepotpisan.

Uzgoj:

29. Uzgoj. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 13-16; br. 3(decembar 1910/zul-hidždže 1328), str. 41-42; br. 6(mart 1911/rebiul-evvel 1329), str. 98-99. *Nepotpisan.

Obrazovanje

Anketa :

30. Anketa : za preustrojstvo mekteba i medresa: God. I/1910-11., br. 5(februar 1911/safer 1329), str. 81-82. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Anketa za reorganizaciju mekteba i medresa:

31. Anketa za reorganizaciju mekteba i medresa. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 4-6. *Tekst štampan latinicom u prilogu "Muallima" br. 4; God. II/1911-12., br. 4(decembar 1911/muharrem 1330), str. 62-64. Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Begić, Ibrahim:

32. Početno čitanje. God. III/1912-13., br. 9-10, str. 142-147; 11-12(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str.171-175. *Potpisan kao Begić Ibrahim, muallim Koraj (Bijeljina).

Darul-muallimin i medrese:

33. Darul-muallimin i medrese. God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 156-157. *Latinica. Nepotpisan.

Glavni zaključci islamske prosvjetne ankete:

34. Glavni zaključci islamske prosvjetne ankete. God. II/1911-12., br. 5(februar 1912/safer 1330), str. 65-70. *Nepotpisan.

Haki:

35. Rad prosvjetne ankete. God. I/1910-11., br. 8(maj 1911/džumadel-evvela 1329), str. 127-135; br. 9(maj 1911/džumadel-evvela 1329), str. 143-150. *Rad je kasnije objavljen kao posebna knjiga pod naslovom: Kamberović Hamdija: ZAPISNICI sjednica Islamske prosvjetne ankete, držanih koncem decembra 1910. i u januaru 1911. Svezak prvi, Početna nastava, /Hamdija Kamberović, uredio/Izdanje i naklada vakufsko-mearifskog saborskog odbora, Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1911., 171 str. Pisano arebicom.

Haki:

36. O arapskom pismu kod nas i u "Muallimu". God. I/1910-11., br. 10(juli 1911/redžeb 1329), str. 163-169.

Haki:

37. Prisilno pohađanje osnovnih škola i mekteba. God. II/1911-12., br. 1(oktobar 1911/ševal 1329),

str. 6-8.

Inspiciranje mekteba:

38. Inspiciranje mekteba. God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 159. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Ispiti na Mektebi-nuvabu:

39. Ispiti na Mektebi-nuvabu. God. I/1910-11., br. 11(avgust 1911/ša'ban 1329), str. 191. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Iz izviješća o inspiciranju mekteba:

40. Iz izviješća o inspiciranju mekteba. God. III/1912-13., br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. 175-179. *Nepotpisan.

Kad će se medrese reformirati?:

41. Kad će se medrese reformirati? God. I/1910-11., br. 11(avgust 1911/ša'ban 1329), str. 183-187. *Nepotpisan.

Kako treba predavati ilmihal:

42. Kako treba predavati ilmihal. God. I/1910-11., br. 7(april 1911/rebiul-ahir 1329), str. 109-114. *Nepotpisan.

Ko je kriv pa su naše medrese i sada u starom halu:

43. Ko je kriv pa su naše medrese i sada u starom halu. God. III/1912-13., br. 8(5. maja 1913/29. džumadel-evvela 1331), str. 127-129. *Nepotpisan.

Mektebi-nuvab:

44. Mektebi-nuvab. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 207-208. *Natješaj koji je raspisala Zemaljska vlada za besplatno školovanje nekoliko učenika u ovoj školi u šk. 1911/12. godini. Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Obaveznost osnovne nastave:

45. Obaveznost osnovne nastave. God. I/1910-11., br. 6(mart 1911/rebiul-evvel 1329), str. 104-106. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Ovogodišnji svršeni "Darul-muallimina":

46. Ovogodišnji svršeni "Darul-muallimina". God. I/1910-11., br. 11(avgust 1911/ša'ban 1329), str. 191. *Spisak 16 svršenika koji su 10. jula 1911. godine položili završni ispit. Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Pismeni znaci:

47. Pismeni znaci. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 18-23. *O interpukciji. Nepotpisan.

Potrebe mektebi ibtidaija:

48. Potrebe mektebi ibtidaija. God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 156. *Latinica. Nepotpisan.

Prisilno pohađanje mektebi ibtidaija:

49. Prisilno pohađanje mektebi ibtidaija. God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 159-160. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Reforma mekteba, medresa i darul-muallimina:

50. Reforma mekteba, medresa i darul-muallimina.

God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 151-154.
*Nepotpisan.

Reorganizacija medresa u Turskoj:

51. Reorganizacija medresa u Turskoj. God. I/1910-11., br. 5(februar 1911/safer 1329), str. 82-83.
*Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Serdarević, Muhamed Seid:

52. Kako se predaje tedžvid u našim mektebima? God. II/1911-12., br. 1(oktobar 1911/ševal 1329), str. 4-6; br. 2(novembar 1911/zul-kađe 1329), str. 18-21; br. 3(decembar 1911/zul-hidždže 1329), str. 43-45; br. 4(decembar 1911/muharrem 1330), str. 54-57; br. 5(februar 1912/safer 1330), str. 72-75; br. 7(april 1912/rebiul-ahir 1330), str. 101-104; br. 8(april 1912/džumadel-evvela 1330), str. 118-121. *Serdarević M. /Tekst je nepotpisan. Tekst je kasnije štampan u obliku knjige pod naslovom: *Ta'lim-i tedžvid* : nužnog gradiva iz tedžvida za mektebi-ibtidajju sa uputom u način obrađivanja njegovog. Preštampano iz "Muallima". - Sarajevo : 1329/30 (Sarajevo : Islamska dionička štamparija). - 55 str. 15 cm. Tekst je na arabici. Prikaz knjige objavljen u: Traljić Mahmud, "Muhamed Seid Serdarević, *Ta'limi tedžvid* : nužno gradivo iz tedžvida za mektebi ibtidajije s uputom na način obrađivanja njegovog", *Iz Kulturne Historije Bošnjaka*, Travnik, 1999. str. 66.

Sidki, Muhamed Tefvik:

53. Navala na mekteb ibtidajije. God. I/1910-11., br. 8(maj 1911/džumadel-evvela 1329), str. 139-143.
*Sidki.

Za arapsko pismo:

54. Za arapsko pismo. God. II/1911-12., br. 3(decembar 1911/zul-hidždže 1329), str. 33-37. *Molba Brčanskih muslimana da se arapsko pismo prihvati kao zvanično.

Za muallime ženskih mekteba:

55. Za muallime ženskih mekteba. God. II/1911-12., br. 7(april 1912/rebiul-ahir 1330), str. 112.
*Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Zorna nastava:

56. Zorna nastava. God. II/1911-12., br. 9-10(maj-juli 1912/džumadel-ahir-redžep 1330), str. 147-152; br. 11-12(avgust-septembar 1912/ša'ban i ramazan 1330), str. 176-178; God. III/1912-13, br. 3(10. decembar 1912/30. zul-hidždže 1330), str. 35- 41; br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 53-56. *O poteškoćama u radu sa učenicima prvog razreda. Nepotpisan.

Ženska obrazovanost:

57. Ženska obrazovanost. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 31-32. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

HISTORIJA

H. Mehmed Džemaluddin ef. Čaušević - reis-ul-ulema:

58. H. Mehmed Džemaluddin ef. Čaušević - reis-ul-ulema. God. III/1912-13., br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. *Prilog "Muallimu" br. 11-12 /latinica str. 1-4. Nepotpisan.

Irtihali dari beqa:

59. Irtihali dari beqa. God. III/1912-13., br. 8(5. maja 1913/29. džumadel-evvela 1331), str. 130. *Preselila Šemsa Hećimović. Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Islamski svijet:

60. Islamski svijet : Narod sa otočja "Java". God. III/1912-13., br. 7(7. april 1913/29. rebiul-ahir 1331), str. 110-114. *Nepotpisan.

Jedan merhumov Talib:

61. Merhum Abdulhamid ef. Serdarević. God. III/1912-13., br. 8(5. maja 1913/29. džumadel-evvela 1331), str. 120-124.

Rijetka plemenitost:

62. Rijetka plemenitost. God. III/1912-13., br. 1(septembar-oktobar 1912/ševal 1330), str. 8-10. *Primjer iz historije islama. Nepotpisan.

Sadik b. Abdulah:

63. Harun er-Rešid i Ebu Delame. God. III/1912-13., br. 5(9. februar 1913/30. safer 1331), str. 78-79. *U rublici: Zabava.

Serdarević Muhamed Seid:

64. Šejhul-islam Ibn Tejmije. God. III/1912-13., br. 5, str. 75-78; 6(9. februar 1913/30. safer 1331), str. 89-93. *Nepotpisan.

Serdarević Muhamed Seid:

65. Halifa Ebu Bekr Siddik. God. III/1912-13., br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. 167-168. *Nepotpisan.

Tarablis garb:

66. Tarablis garb. God. II/1911-12., br. 2(novembar 1911/zul-kađe 1329), str. 28-32. *Tripoli. Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

U boju na Hendeku:

67. U boju na Hendeku. God. II/1911-12., br. 2(novembar 1911/zul-kađe 1329), str. 22-26. *Nepotpisan.

KNJIŽEVNOST

Ako ti se dogodi zlo ne krivi drugoga:

68. Ako ti se dogodi zlo ne krivi drugoga ili priča o jednom pobožnom čovjeku. God. III/1912-13., br. 2(10. novembar 1912/30. zul-kađe 1330), str. 28-32. *U rublici: Zabava. Prevod iz „Kelile i Dimne“. *S arapskog : Nasir. Nepotpisan.

Misli:

69. Misli. God. II/1911-12., br. 2(novembar 1911/zul-kađe 1329), str. 21-22; God. III/1912-13., br. 1(septembar-oktobar 1912/ševal 1330), str. 7-8. *Nepotpisan.

Muftić, Hazim:

70. Ja učim : Iz velikog džehaleta našega naroda. God. III/1912-13., br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 56-58.

Putnik i zlatar:

71. Putnik i zlatar. God. III/1912-13., br. 7(7. april 1913/29. rebiul-ahir 1331), str. 106-109. *S arapskog: Nasir. Nepotpisan.

Riječi velikih ljudi:

72. Riječi velikih ljudi. God. III/1912-13., br. 3(10. decembar 1912/30. zul-hidždže 1330), str. 41. *Nepotpisan.

Sadik, b. Abdulah:

73. Ameš - priča o čovjeku kojem teku suze iz očiju i zato ima slab vid. God. III/1912-13., br. 3(10. decembar 1912/30. zul-hidždže 1330), str. 42-43.

Sadik, b. Abdulah:

74. Gospoštinja i budalaštinja. God. III/1912-13., br. 3(10. decembar 1912/30. zul-hidždže 1330), str. 43-44. *Zabava.

Sadik, b. Abdulah:

75. Ilekakni Ramo. God. III/1912-13., br. 3(10. decembar 1912/30. zul-hidždže 1330), str. 44-46.

Sadik, b. Abdulah:

76. Sve sebi u prilog. God. III/1912-13., br. 3(10. decembar 1912/30. zul-hidždže 1330), str. 44.

Sadik, b. Abdulah:

77. Meka u - Ka'bi. God. III/1912-13., br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 58-59.

Sadik, b. Abdulah:

78. Jedan tufejlovac. God. III/1912-13., br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 59-60.

Sarajlić, Šemsudin:

79. Lijep spomen. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 12-13. *M. Šemsudin.

Sarajlić, Šemsudin:

80. Nur. God. I/1910-11., br. 4(januar 1911/ muharrem 1329), str. 55-56.

Sarajlić, Šemsudin:

81. Svoji. God. I/1910-11., br. 6(mart 1911/rebiul-evvel 1329), str. 100-101.

Sarajlić, Šemsudin:

82. Pjesma iseljenika. God. II/1911-12., br. 9-10(mart 1912/rebiul-evvel 1330), str. 145-146.

Sujuti:

83. Htio se oprati pa se još gore zasramio. God. III/1912-13., br. 6(9. mart 1913/30 rebiul-evvel 1331), str. 94. *Iz djela „Nuhbetul-medžalis ve nuzhetul-medžalis“. *S arapskog: Sadik b. Abdullah.

Sujuti:

84. Odkotrljao se brdu (gore). God. III/1912-13., br. 6(9. mart 1913/30 rebiul-evvel 1331), str. 95-96. *Iz djela „Nuhbetul-medžalis ve nuzhetul-medžalis“. *S arapskog: Sadik b. Abdullah.

Sujuti:

85. Sretan ali za protivnika. God. III/1912-13., br.

6(9. mart 1913/30 rebiul-evvel 1331), str. 94-95. *Iz djela „Nuhbetul-medžalis ve nuzhetul-medžalis“. *S arapskog: Sadik b. Abdullah.

Sujuti:

86. Znao suditi. God. III/1912-13., br. 6(9. mart 1913/30 rebiul-evvel 1331), str. 93-94. *Iz djela „Nuhbetul-medžalis ve nuzhetul-medžalis“. *S arapskog: Sadik b. Abdullah.

DRUŠTVA, UDRUŽENJA, ŠTAMPARIJE I LISTOVI

A. S. :

87. Islamski svijet : Afganistan. God. III/1912-13., br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 62-64. *Bilješka o ovoj zemlji. Nepotpisan.

Biser.:

88. „Biser“. God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 160-161. *Prikaz lista iz Mostara. Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Dvije brošure:

89. Dvije brošure. God. II/1911-12., br. 1(oktobar 1911/ševal 1329), str. 8-15. *Prikaz knjiga „Pisma Safije hanume u odbranu muslimanskog ženskinja“ i „Odgovor na pisma Safije - hanume“. Nepotpisan.

Elif-ba sufara:

90. Elif-ba sufara. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 29-30. *Prikaz knjige autora hadži hafiza Abdullah-efendije Sofića iz Cazina. Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Ispunili obećanje:

91. Ispunili obećanje. God. II/1911-12., br. 2(novembar 1911/zul-kađe 1329), str. 28. *Omladinci sakupili dobrovoljne priloge za „Društvo“. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Ispunili obećanje:

92. O sajedinjenju našeg društva sa Džem'ijjet umum. God. III/1912-13., br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. 179-180. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Mektebli:

93. „Mektebli“. God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 161-162. *Prikaz lista koji je pod ovim naslovom izlazio u Istanbulu. Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Muavenet:

94. „Muavenet“. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 4. *Upis novih članova u društvo „Muavenet“. Tekst štampan latinicom. Prilog „Muallima“ br. 4. Nepotpisan.

Nova muallimska štamparija u Mostaru:

95. Nova muallimska štamparija u Mostaru. God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 161-162. *Štamparija Muhameda Bekira Kalajdžića. Nepotpisan. U

rublici: Bilješke.

Nova muslimanska knjižara:

96. Nova muslimanska knjižara. God. II/1911-12., br. 3(decembar 1911/zul-hidždže 1329), str. 48. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Pravila "Džemijet ilmije":

97. Pravila "Džemijet ilmije". God. II/1911-12., br. 8(april 1912/džumadel-evvela 1330), str. 130. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Sirat mustekim - sebilur-rešid. "Ve džahidu fi sebilillahi":

98. Sirat mustekim - sebilur-rešid. "Ve džahidu fi sebilillahi". God. II/1911-12., br. 9-10(mart 1912/rebiul-evvel 1330), str. 159-162. *Štampan rad koji je ovaj list poslao "Muallimu" s molbom da bude objavljen. Rad je na turskom jeziku. Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Talib:

99. "Tarik" - "Muallim". God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 1. *Pjesma štampana latinicom. Prilog "Muallima" br. 5. Nepotpisan.

Zabava Muslimanskog antialkoholističkog društva "Ittihad" u Zenici:

100. Zabava Muslimanskog antialkoholističkog društva "Ittihad" u Zenici. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 6-8. *Tekst štampan latinicom. Prilog "Muallima" br. 4. Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

MUSLIMANSKO MUALLIMSKO I IMAMSKO DRUŠTVO ZA BOSNU I HERCEGOVINU

Bagatelisanje našega društva:

101. Bagatelisanje našega društva. Tekst štampan latinicom. Prilog "Muallima" br. 4. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 2. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Cigar papira sabor:

102. "Cigar papira sabor. God. I/1910-11., br. 11(avgust 1911/ša'ban 1329), str. 188-189. *Osnivanje firme za izradu papira za cigarete od kojeg bi Društvo muallima imalo procenat od 10% i tako riješilo pitanje finansiranja. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik

Darovi društvu:

103. Darovi društvu. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 29; br. 7(april 1911/rebiul-ahir 1329), str. 122-123; br. 9(juni 1911/džumadel-ahir 1329), str. 158; br. 10(juli 1911/redžeb 1329), str. 173-174; br. 11(avgust 1911/ša'ban 1329), str. 191-192; br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 209-210 i str. 4 u prilogu "Muallima" br. 4); God. II/1911-12., br. 1(oktobar 1911/ševal 1329), str. 16; br. 2(novembar 1911/zul-kađe 1329), str. 27-28; br. 3(decembar 1911/zul-hidždže 1329), str. 47-48; br. 4(decembar 1911/muharrem 1330), str. 61-62; br. 7(april 1912/rebiul-ahir

1330), str. 113-114; br. 8(april 1912/džumadel-evvela 1330), str. 129-130; br. 9-10(mart 1912/rebiul-evvel 1330), str. 157-158; God. III/1912-13., br. 1(septembar-oktobar 1912/ševal 1330.), str. 14-15 /darovi društvu : Ejub-efendi Hadžić prvi muallim u Jeleču; br. 3(10. decembar 1912/30. zul-hidždže 1330), str. 46-47; br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 60 / darovi Mustafe ef. Muezinovića, muallima Gazi Husrev-begova mektebi ibtidaije u Sarajevu; br. 5(9. februar 1913/30. safer 1331), str. 80; br. 6(9. mart 1913/30. rebiul-evvel 1331), str. 96; br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), Prilog "Muallimu" br. 11-12, str. 4. /latinica/. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Diploma:

104. Diploma /dobrotvorima Društva/. God. I/1910-11., br. 10(juli 1911/redžeb 1329), str. 173. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Društvenim članovima i povjerenicima:

105. Društvenim članovima i povjerenicima. God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 158. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Gg. društvenim članovima i povjerenicima:

106. Gg. društvenim članovima i povjerenicima. Tekst štampan latinicom. Prilog "Muallima" br. 4. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 2. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Izviješće s naše skupštine:

107. Izviješće s naše skupštine. God. III/1912-13., br. 1(septembar-oktobar 1912/ševal 1330.), str. 15-16. *Nepotpisan.

Izveštaj o ukupljenim prilozima:

108. Izveštaj o ukupljenim prilozima. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 210. *Nepaginirano. Prilog "Muallima" br. 5, štampan latiničnim pismom. Nepotpisan.

Molba:

109. Molba : Visokoj Zemaljskoj vladi za Bosnu i Hercegovinu da se predloži imenovanje Džemaluddina Čauševića za reis-ul-ulemu. God. III/1912-13., br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. 187. *Nepotpisan.

Molba:

110. Molba : za ažuriranje slanja podataka o članovima Društva i pretplatnicima lista. God. I/1910-11., br. 10(juli 1911/redžeb 1329), str. 172. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Muavenet - vrelo, krasna zamisao:

111. Muavenet - vrelo, krasna zamisao. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 24-26. *O mostarskom društvu za potpomaganje muallimsko-imamskog udruženja. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Neka posluži za primjer:

112. Neka posluži za primjer. God. I/1910-11., br. 7(april 1911/rebiul-ahir 1329), str. 107-109. *Mehmed Tevfik Azapagić i njegova hanuma postali dobrotvori Društva. Nepotpisan.

Novi član utemeljač:

113. Novi član utemeljač. God. I/1910-11., br. 6(mart 1911/rebiul-evvel 1329), str. 102-103. *Braća Mustafa-aga i Abid-aga Sudžuković iz Sarajeva pristupili Društvu. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Novi član utemeljivač:

114. Novi član utemeljivač : Hamza-aga Husedžinović iz Banje Luke. God. I/1910-11., br. 9(maj 1911/džumadel-evvela 1329), str. 157. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Novi članovi:

115. Novi članovi. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 28-29; br. 4(januar 1911/muharrem 1329), str. 62-64; br. 5(februar 1911/safer 1329), str. 80-81; br. 6(mart 1911/rebiul-evvel 1329), str. 101-102; br. 9(juni 1911/džumadel-ahir 1329), str. 157-158; br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 210. i str. 2. /Tekst štampan latinicom; God. III/1912-13., br. 3(10. decembar 1912/30. zul-hidždže 1330), str. 47; br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 60; br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 158-159. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Novi dobrotvor i dobrotvorka:

116. Novi dobrotvor i dobrotvorka : Mehmed Tevfik Azapagić i njegova hanuma postali dobrotvori društva. God. I/1910-11., br. 7(april 1911/rebiul-ahir 1329), str. 121-122. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Ovogodišnja društvena skupština:

117. Ovogodišnja društvena skupština. God. II/1911-12., br. 9-10(mart 1912/rebiul-evvel 1330), str. 152-157. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Posebno odaslanstvo našega društva kod reisul-uleme i vakufsko-mearifskog direktora.:

118. Posebno odaslanstvo našega društva kod reisul-uleme i vakufsko-mearifskog direktora. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 24-26. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Poziv na društvenu glavnu skupštinu:

119. Poziv na društvenu glavnu skupštinu. God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 157. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Prva redovna odborska sjednica našeg društva i naš list:

120. Prva redovna odborska sjednica našeg društva i naš list. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 23-

24. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Serdarević, Muhamed Seid:

121. Poziv na 2. redovnu glavnu skupštinu Muallimsko imamskog društva za Bosnu i Hercegovinu koja će se održati u Sarajevu dana 29. Jula (2. ša'bana) ove godine. God. I/1910-11., br. 10(juli 1911/redžeb 1329), str. 159. *Poziv je potpisao predsjednik Muhamed Seid Serdarević.

Skupština:

122. Skupština. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 201-206. *Izveštaj sa godišnje skupštine Društva održana 9. šabana 1329/5. avgusta 1911. godine/. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Udruženje bos. berc. ilmije:

123. Udruženje bos. berc. ilmije. God. II/1911-12., br. 7(april 1912/rebiul-ahir 1330), str. 97-101. *Nacrt Pravila Udruženja. Nepotpisan.

Udruženje bos. herc. Ilmije:

124. Udruženje bos. herc. Ilmije. God. II/1911-12., br. 9-10(mart 1912/rebiul-evvel 1330), str. 158-159; br. 11-12(avgust-septembar 1912/ša'ban i ramazan 1330), str. 190-194. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Uplatio utemeljačinu:

125. Uplatio utemeljačinu. God. III/1912-13., br. 8(5. maja 1913/29. džumadel-evvela 1331), str. 127-129. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Za Muallimsko imamsko društvo:

126. "Za Muallimsko imamsko društvo". God. I/1910-11., br. 11(avgust 1911/ša'ban 1329), str. 189-190. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Zapisnik:

127. Zapisnik : IV redovne gl. skupštine "Muallimsko imamskog društva" držane dne 8. septembra 1913. God. III/1912-13 br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. 181-184. *Nepotpisan.

Zapisnik:

128. Zapisnik : Prve redovne glavne skupštine muslimanskog muallimskog i imamskog društva za Bosnu i Hercegovinu održane 4. avgusta 1910. godine u prostorijama Gazi Husrevbegova mekteba u Sarajevu. God. I/1910-11., br. 3(decembar 1910/zul-hidždže 1328), str. 46-48. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Statusna pitanja imama i muallima

Čin osvete:

129. Čin osvete. God. III/1912-13., br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 61-62. *Premještaj muallima iz osvete. Tekst štampan latinicom. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Dvije peticije za Zemaljski sabor:

130. Dvije peticije za Zemaljski sabor. God. I/1910-11., br. 3(decembar 1910/zul-hidždže

1328), str. 33-37. *Peticija za povećanje plata i izdavanje službenih legitimacija. Nepotpisan.

Društvena predstavka Vakufsko-mearifskom saboru i odgovor na nju:

131. Društvena predstavka Vakufsko-mearifskom saboru i odgovor na nju. God. I/1910-11., br. 6(mart 1911/rebiul- evvel 1329), str. 89-96. *Ponovo donesena predstavka Vakufsko-mearifskom saboru i odgovor na nju. Nepotpisan.

Dvije molbe za Zemaljsku vladu:

132. Dvije molbe za Zemaljsku vladu. God. II/1911-12., br. 3(decembar 1911/zul-hidždže 1329), str. 46. *Povodom upućivanja predstavi za povećanje plata vjeroučiteljima i izdavanje službenih legitimacija. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Kvalifikovanje kompetenata za muallimsko zvanje:

133. Kvalifikovanje kompetenata za muallimsko zvanje. God. II/1911-12., br. 11-12(avugust-septembar 1912/ša'ban i ramazan 1330), str. 187-190. *Nepotpisan.

Imenovanje i premještenje muallima:

134. Imenovanje i premještenje muallima. God. I/1910-11., br. 3(decembar 1910/zul-hidždže 1328), str. 48; /Tekst u br. 12 štampan latinicom u prilog "Muallima" br. 4; br. 7(april 1911/rebiul-ahir 1329), str. 126; br. 10(juli 1911/redžeb 1329), str. 174; br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 6; God. II/1911-12., br. 3(decembar 1911/zul-hidždže 1329), str. 48; God. III/1912-13., br. 1(septembar-oktobar 1912/ševal 1330.), str. 16. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Izjalovljena nada:

135. Izjalovljena nada. God. III/1912-13., br. 6(9. mart 1913/30 rebiul-evvel 1331), str. 97-98. *Tekst štampan latinicom. Nepotpisan.

Kad će se poboljšati stanje muallima:

136. Kad će se poboljšati stanje muallima? God. III/1912-13., br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str.154-156. *Latinica. Nepotpisan.

Molba:

137. Molba : Vakufsko mearifskom saborskom odboru za povećanje muallimske berive). God. III/1912-13., br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. 185-6. *Nepotpisan.

Molba:

138. Molba : vakufsko mearifskom saborskom odboru za odobrenje nacrtu mirovinskog štatuta. God. III/1912-13., br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. 186. *Nepotpisan.

Naša vrhovna autonomna vlast za vjersku prosvjetu našega milleta i za muallime?:

139. Naša vrhovna autonomna vlast za vjersku prosvjetu našega milleta i za muallime? God. I/1910-11., br. 11; 12(avugust 1911/ša'ban 1329), str. 175-183; 206-207. *Nepotpisan.

O donaknađenju muallimskih plata prošle godine:

140. O donaknađenju muallimskih plata prošle godine. God. I/1910-11., br. 9(maj 1911/džumadel-evvela 1329), str. 150-152

Pitanje naobrazbe budućih muallima i kadija u Zemaljskom saboru:

141. Pitanje naobrazbe budućih muallima i kadija u Zemaljskom saboru. God. I/1910-11., br. 7(april 1911/rebiul-ahir 1329), str. 123-126. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Rezolucija u stvari popravka ilmijjenskog autoriteta:

142. Rezolucija u stvari popravka ilmijjenskog autoriteta. God. III/1912-13., br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. 184-185. *Rezolucija sa skupštine Društva održane 8. septembra 1913. godine. Nepotpisan.

Rezolucija kojom se moli za ukinuće &-a 158, odnosno njegove prve stavke prigodom revizije aut. štatuta:

143. Rezolucija kojom se moli za ukinuće &-a 158, odnosno njegove prve stavke prigodom revizije aut. štatuta. God. III/1912-13., br. 11-12(maj-juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. 185. *Rezolucija sa skupštine Društva održane 8. septembra 1913. godine. Nepotpisan.

Rezolucija o imenovanju muallima vjeroučiteljima imamima i vakuf. pisarima:

144. Rezolucija o imenovanju muallima vjeroučiteljima imamima i vakuf. pisarima. God. III/1912-13., br. 11-12(maj- juni 1913/ša'ban-ramazan 1331), str. 185. *Rezolucija sa skupštine Društva održane 8. septembra 1913. godine. Nepotpisan.

Kursevi za sibjan muallime:

145. Kursevi za sibjan muallime. God. III/1912-13., br. 5(9. februar 1913/30. safer 1331), str. 80. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Jedna društvena molba i njezino rješenje:

146. Jedna društvena molba i njezino rješenje. God. I/1910-11., br. 5(februar 1911/safer 1329), str. 79-80; br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 2. *Tekst u br. 12 štampan latinicom u prilogu "Muallima" br. 4. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Kako bi se pomoglo mualimima?:

147. Kako bi se pomoglo mualimima? God. II/1911-12., br. 8(april 1912/džumadel-evvela 1330), str. 128-129. *Potpisano sa: Piše jedan muallim. U rublici: Društveni glasnik.

M. H.:

148. Naši muallimi. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 197-200.

Molba za poboljšanje muallimskih plata:

149. Molba za poboljšanje muallimskih plata. God. III/1912-13., br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 60-61. *Tekst štampan latinicom. Nepotpisan. U

rublici: Društveni glasnik.

Muallimsko pitanje:

150. Muallimsko pitanje. God. II/1911-12., br. 6(mart 1912/rebiul-evvel 1330), str. 95-96. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

O muftijskim tajnicima:

151. O muftijskim tajnicima. God. I/1910-11., br. 4(januar 1911/muharrem 1329), str. 56-59.

Peticija vakuf-mearifskom saboru:

152. Peticija vakuf-mearifskom saboru God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 2. *Peticija vakuf-mearifskom saboru za poboljšanje statusa muallima. Tekst štampan latinicom. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Pisarske službe kod kot. vakuf-mearif.

povjerenstva:

153. Pisarske službe kod kot. vakuf-mearif. povjerenstva. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 2. *Odgovor Vakufsko-mearifskog povjerenstva na molbu društva da se na pisarska mjesta postavljaju muallimi. Tekst štampan latinicom u prilogu "Muallima" br. 4. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Razjašnjenje:

154. Razjašnjenje. God. I/1910-11., br. 7(april 1911/rebiul-ahir 1329), str. 122. *Protest protiv postavljanja Šerbić Gazanfera muallimom u Banjoj Luci. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Rijasetski i muftijski tajnici:

155. *Rijasetski* i muftijski tajnici. God. III/1912-13., br. 5(9. februar 1913/30. safer 1331), str. 80. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Serdarević, Muhamed Seid:

156. Napredak i naprednost. God. I/1910-11., br. 7, str. 118-121;br. 8(april 1911/rebiul-ahir 1329), str. 135-139. *Tekst potpisan kao: Muktesid.

Sidki, dr Muhamed Tefik:

157. Staleška svijest. God. I/1910-11., br. 10(juli 1911/redžeb 1329), str. 169-172. *Sidki.

Staleška svijest:

158. Staleška svijest. God. II/1911-12., br. 4(decembar 1911/muharrem 1330), str. 57-61. *Nepotpisan.

Sadik, b. Abdullah:

159. Razgovor sa muallimom. God. II/1911-12., br. 8(april 1912/džumadel-evvela 1330), str. 121-128.

Za muallime i imame nema para:

160. Za muallime i imame nema para. God. II/1911-12., br. 7(mart-paril 1912/rebiul-ahir1330), str. 110-112. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Zapisnici prosvjetne ankete:

161. Zapisnici prosvjetne ankete. God. I/1910-11., br. 7(april 1911/rebiul-ahir 1329), str. 126. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

OSTALA DRUŠTVENA PITANJA

Bankalarin tesisi ve evqaf ve mearifimiz idaresinin istidanesine dair:

162. Bankalarin tesisi ve evqaf ve mearifimiz idaresinin istidanesine dair. God. I/1910-11., br. 4(januar 1911/muharrem 1329), str. 49-53. *Rad na turskom jeziku. Nepotpisan.

Društveni cigar-papir:

163. Društveni cigar-papir. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zulkađe 1328), str. 27-28. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Đak srednjoškolac:

164. Jedna opasna bolest među našim đaštvom. God. I/1910-11., br. 4(januar 1911/muharrem 1329), str. 59-62. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Hodžinska izborna kurija se sastaje 15. januara da bira Reis ul ulemu:

165. Hodžinska izborna kurija se sastaje 15. januara da bira Reis ul ulemu. God. III/1912-13., br. 4(8. januar 1913/29. muharrema 1331), str. 62. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Izbori za Vakufski sabor:

166. Izbori za Vakufski sabor. God. III/1912-13., br. 3(10. decembar 1912/30. zul-hidždže 1330), str. 47-48. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Izvanredno zasijedanje Vakufsko mearifskog sabora:

167. Izvanredno zasijedanje Vakufsko mearifskog sabora. God. I/1910-11., br. 11(avgust 1911/ša'ban 1329), str. 190. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Našoj ulemi:

168. Našoj ulemi. God. II/1911-12., br. 6(mart 1912/rebiul-evvel 1330), str. 84-91. *Pismo čitalaca kao analiza dužnosti učenih prema zaostaloj masi. U fusnoti: Ovaj je članak iz pera jednog prijatelja izvan uredništva. Nepotpisan.

Pokret protiv opojnog pića:

169. Pokret protiv opojnog pića. God. I/1910-11., br. 5(februar 1911/safer 1329), str. 83-85. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

VIJESTI IZ UREDNIŠTVA

Iz uredništva:

170. Iz uredništva. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 2. *Prilog "Muallima" br. 4. Tekst je štampan latinicom. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Iz uredništva:

171. Iz uredništva. God. I/1910-11., br. 12(septembar 1911/ramazan 1329), str. 207. *Apel na uredno izmirenje pretplate. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Iz uredništva:

172. Iz uredništva. God. III/1912-13., br. 8(5. maja 1913/29. džumadel-evvela 1331), str. 130;

br. 9-10(maj-juni 1913/džumadel-ahir-redžep 1331), str. 158. *Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Od uprave lista:

173. Od uprave lista. God. II/1911-12., br. 2(novembar 1911/zul-kađe 1329), str. 26. *Apel za ažuriranje uplate dugovanja. Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Od uredništva:

174. Od uredništva God. II/1911-12., br. 3(decembar 1911/zul-hidždže 1329), str. 47. *Prodaja ukoričenog prvog godišta "Muallima". Nepotpisan. U rublici: Društveni glasnik.

Pri zaključenju lista : malo razjašnjenja:

175. Pri zaključenju lista : malo razjašnjenja. God. I/1910-11., br. 5(februar 1911/safer 1329), str. 85-88. *Odgovor na reagovanje povodom članka "Pokret protiv opojnog pića". Nepotpisan.

Poruka uredništva:

176. Poruka uredništva. God. III/1912-13., br. 8(5. maja 1913/29. džumadel-evvela 1331), str.

130. *Nepotpisan. U rublici: Bilješke.

Uredništvo:

177. Našim čitateljima. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 4-10. *O pokretanju lista "Muallim".

Uredništvo:

178. Ard Maqsad. God. I/1910-11., br. 1-2(oktobar i novembar 1910/ševal i zul-kađe 1328), str. 1-4. *Rad na turskom jeziku.

Uredništvo:

179. Dragi prijatelju. God. II/1911-12., br. 9-10(maj-juli 1912/džumadel-ahir 1330), str. 131. *Apel za ažuriranje pretplate.

Uredništvo:

180. Veleštovani prijatelji. God. III/1912-13., br. 5(9. februar 1913/30. safer 1331), str. 65-66. *Poziv i apel na povećanje broja pretplatnika.

Uredništvo "Muallima":

181. Našim poštovanim pretplatnicima. God. III/1912-13., br. 1(septembar-oktobar 1912/ševal 1330.), str. 1-3.

INDEKS TEMA, IMENA I MJESTA

A

Afganistan, 87.
Akaid, 13, 17, 18.
Allah, dž. ž. 13.
Ankete, 34, 35.
Arapsko pismo, 53.
Azapagič, Mehmed Tefvik,
112, 116.

B

Banja Luka, 114, 154.
Bid'at, 9, 17, 19.

Brčko, 53.

C

Civilizacija, 2.

Č

Čaušević, Džemaludin, 58,
109.

D

Dalu-l-muallimin, 33, 46, 50.

Djeca, 27, 28, 29.

DŽ

Džemijjet-ilmijja, 97.

E

Ebu Bekr es-Sidik, 65.

Ebu Delame, 63.

Etika, 3, 14, 26.

F

Fatiha, 15.

G

Gazali, 27.

H

Hadis, 10.

Harun er-Rešid, 63.

Hećimović, Šemsa, 59.

Hidžra, 82.

Historija islama, 11, 62, 63,
64, 65, 67.

Husedžinović Hamza-aga,
114.

I

Ibn Tejmije, 64.

Islam, 1, 2, 3, 4, 5.

.Islamske vrline, 3.

Islamski principi, 1.

Islamski svijet, 60, 87.

Ittihad, 100.

J

Java, 60.

K

Kazna, 28.

Književnost, 68.

Kur'an, 16.

Kurban, 7.

Kurbanske kožice, 7.

Kultura, 22.

L

Laž, 24.

M

Medresa, 30, 31, 33, 41, 50,
51.

Mekteb, 30, 31, 37, 38, 39, 40,
43, 48, 49, 50, 52, 55, 90.

Mektebi ibtidaijja, 48, 49, 53.

Mektebi-nuvvab, 39, 44.

Mevlud, 6, 8.

Moral, 14, 24.

Mostar, 95.

"Muallim", 36, 99, 110.

Muavenet, 93, 111.

Muhammed, a.s, 6, 8, 13, 17.

Mushaf, 16.

N

Novotarije, 9, 17, 19.

O

Obećanje, 21.

Obrazovanje, 30, 31, 32, 36,

37, 38, 39, 42, 44, 45, 48, 49,

52, 53, 55, 56, 57,

90.

Odgoj, 23, 25, 27, 28, 29.

Opojna pića, 169.

P

Peticija, 130, 152.

Pojmovi vjere, 11.

Poslanstvo, 13, 17.

Post, 12.

Polemika, 17, 19, 20.

Porodica, 23.

Prostitucija, 14.

Prosvjeta, 34, 35.

R

Rođenje Muhammeda, a.s.
6,8,-

Ramazan, 12.

Reforme, 30, 31, 41, 43, 50, 51.

Rezolucija, 142, 143, 144.

S

Serdarević, Abdulhamid ef,
61.

Sibjan-mektebi, 145.

Sudžuković Mustafa-aga i

Abid-aga, 113.

Š

Šerbić Gazanfer, 154.

Školstvo, 35, 37, 41, 42, 44,
45, 46, 48, 49

Štamparija, 95.

T

Tarik, 99.

Tedžvid, 52.

Tefsir, 15.

Tejmije, 64.

Tripoli, 66.

Turska, 51.

U

Udžbenici, 42.

V

Vakufsko mearifski sabor,
131, 152, 166, 167.

Vaz, 21.

Veliki grijesi, 14, 169.

Vjera, 4, 5, 9,-

Vrlive, 3, 9.

Z

Zemaljski sabor, 130, 132,
141.

Ž

Žena, 55, 57, 89.

Ženski mekteb, 55, 57.